

UNIVERZITA KARLOVA
HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Obeznamenost žáků SŠ a ZŠ s rizikovými jevy v kyberprostoru

**Awareness of primary and secondary school students with risk
factors in cyberspace**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Mgr. Pavel Kolář, Th.D., M.T.S.

Autor:

Šárka Pražáková

Praha 2024

Poděkování

Ráda bych poděkovala Mgr. Pavlu Kolářovi, Th.D., M.T.S. za cenné rady, věcné připomínky, vstřícnost při konzultacích a vypracování bakalářské práce. Poděkování patří také mé rodině a přátelům, včetně těch ze zvířecí říše, jelikož právě oni mi byli oporou během celého studia.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Obeznamenost žáků SŠ a ZŠ s rizikovými jevy v kyberprostoru“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 3.5.2024

Šárka Pražáková

Anotace

Tato bakalářská práce pojednává o vybraných rizikových jevech v kyberprostoru a obeznámenosti s nimi mezi žáky základních a středních škol. Teoretická část je věnována třem hlavním tématům. V rámci prvního tématu je vymezen pojem kyberprostor a sociální síť. Druhé téma se věnuje definici jednotlivých rizik v kyberprostoru, se kterými mohou žáci přijít do kontaktu. Ve třetím tématu popisují možné způsoby prevence. Praktická část obsahuje výsledky dotazníkového šetření, které se zabývá obezřetností žáků základních a středních škol, nad rizikovými jevy v kyberprostoru.

Klíčová slova

kyberprostor, rizikové jevy, prevence, kyberšikana, sexting, kybergrooming

Annotation

This bachelor thesis discusses the various risks of cyberspace in relation to primary and secondary school students. The theoretical part is devoted to three main topics. Within the first topic, the concept of cyberspace and social networks is defined. The second topic is devoted to the definition of the different risks in cyberspace that pupils may come into contact with. The third topic describes possible ways of prevention. The practical part contains the results of a survey, which deals with the caution of primary and secondary school pupils over risky phenomena in cyberspace.

Keywords

cyberspace, risk phenomena, prevention, cyberbullying, sexting, kybergrooming

Obsah

Obsah	5
Úvod	7
1. Sociální sítě	9
1.1 Historie sociálních sítí	9
1.2 Konkrétní příklady sociálních sítí	10
1.2.1 Facebook	10
1.2.2 Instagram.....	11
1.2.3 X.....	12
1.2.4 BeReal.....	12
1.2.5 TikTok.....	12
1.2.6 YouTube.....	13
2. Rizika kyberprostoru	14
2.1 Kyberšikana	14
2.1.1 Definice kyberšikany	14
2.1.2 Školní šikana oproti kyberšikaně	15
2.1.3 Diagnostika kyberšikany	16
2.1.4 Pachatel	17
2.1.5 Oběť	17
2.1.6 Dopady kyberšikany.....	18
2.2 Kybergrooming	18
2.2.1 Vymezení termínu kybergrooming	19
2.2.2 Charakteristika kybergroomera.....	19
2.2.3 Charakteristika oběti	20
2.2.4 Konkrétní případy	22
2.2.5 Pohled práva.....	23
2.3 Sexting	25
2.3.1 Vymezení termínu sexting	26
2.3.2 Rizikovost sextingu a jeho následky	27
2.3.3 Případy sextingu.....	28
2.3.4 Pohled práva.....	29
3. Prevence rizikového chování	30
3.1 Primární prevence	30
3.2 Prevence v oblasti kyberšikany	31
3.2.1 Prevence z hlediska školy	31
3.2.2 Prevence z hlediska žáků	32
3.2.3 Prevence z hlediska rodičů.....	32
3.3 Prevence v oblasti kybergroomingu	33
3.3.1 Prevence z hlediska žáků	33
3.3.2 Prevence z hlediska rodičů.....	33

3.4	Prevence v oblasti sextingu	34
3.4.1	Řešení z hlediska školy	34
3.4.2	Řešení z hlediska žáků	35
3.4.3	Řešení z hlediska rodičů.....	36
4.	Projekty zabývající se nebezpečím na internetu.....	38
4.1	Projekt E-Bezpečí	38
4.2	Sexting.cz	38
4.3	#martyisdead	38
4.4	O2 chytrá škola	38
5.	Dotazníkové šetření	39
5.1	Výsledky šetření.....	41
5.2	Závěr šetření	59
5.3	Porovnání výsledků mezi muži a ženami.....	60
5.4	Závěr porovnání	70
Závěr		72
Seznam použité literatury		73

Úvod

V současné době jsou moderní technologie, a s nimi spojené online prostředí, neodmyslitelnou součástí každodenního života mnoha lidí včetně žáků základních a středních škol. S nárůstem uživatelů internetu se úměrně zvyšuje počet potenciálních hrozeb, se kterými se mohou lidé setkat. Žáci základních a středních škol se v prostředí internetu pohybují již od raného věku. Často bez obeznámenosti s možnými riziky i přesto, že jsou jednou z nejvíce ohrožených skupin. Z tohoto důvodu je důležitá prevence, která poskytne potřebné informace nejen žákům, ale i rodičům, kteří si často rizika uvědomují, ale nevědí, jak se jim vyhnout, nebo jakým způsobem vzniklý problém řešit.

Tématem bakalářské práce je *Obeznámenost žáků SŠ a ZŠ s rizikovými jevy v kyberprostoru*. Tato bakalářská práce je zaměřena na popis rizikových jevů v kyberprostoru a zároveň zjišťuje míru informovanosti žáků základních a středních škol o těchto jevech. Téma jsem zvolila na základě mého několikaletého zájmu o tuto problematiku. Během studia na střední škole jsem společně s mými spolužáky vytvořila projekt, který se zabýval všeobecnou primární prevencí rizikových jevů v online prostoru u žáků základních škol. Projekt byl založen na peer efektu, který využívá předávání informací mezi vrstevníky. Díky tomuto projektu jsem absolvovala několik školení zaměřených na práci s třídním kolektivem, konferencí na jednotlivá témata online prostoru a lektorovala mnoho přednášek na základních školách po celé České republice. V současnosti se tomuto tématu věnuji v rámci skautingu, kde lektoruji přednášky na toto téma během Vůdcovských, Čekatelských a Rádcovských kurzů. Zároveň vytvářím program s touto tematikou pro skautský oddíl, v němž figuruji jako vedoucí. Častá komunikace nejen s dětmi, ale i s rodiči mě utvrzuje v důležitosti šíření povědomí o tomto tématu mezi širokou škálou lidí. Ačkoliv je toto téma řešené již několik let, stále o něm velká část veřejnosti nemá dostatek informací.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou částí, a to na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část je členěna do čtyř kapitol, z nichž každá obsahuje několik podkapitol. Problematika bezpečnosti online prostoru je velice obsáhlým tématem, a proto se v této práci zaměřuji pouze na základní pojmy.

První kapitola nabízí náhled do historie sociálních sítí a popisuje principy nejrozšířenějších platforem využívaných mezi mladými lidmi. Zkoumané platformy jsou Facebook, Instagram, X, BeReal, Tiktok a YouTube. Zároveň se u zmíněných sociálních sítí poukazuje na možné formy jejich zneužití. Obsahem druhé kapitoly je vymezení a charakteristika jednotlivých rizikových jevů v online prostoru, jako je kyberšikana, kybergrooming či sexting. Zároveň definuje klíčové pojmy jako jsou kyberprostor, riziko, rizikové chování nebo patologický jev. Tato část klade důraz na to, jak mohou různá online prostředí ovlivnit bezpečnost a psychickou pohodu mladých uživatelů. Každá podkapitola mimo jiné popisuje dopad na oběť, pohled práva a případy z České Republiky. Ve třetí kapitole popisují jednotlivé druhy prevence a uvádím příklady možného předcházení u jednotlivých druhů rizikových jevů.

Praktická část této bakalářské práce se soustředí na kvantitativní šetření, které obsahuje i prvky kvalitativního šetření, jehož cílem je zjistit úroveň informovanosti žáků základních středních škol o rizicích, kterým mohou čelit v internetovém prostředí. Pro účely tohoto šetření byl vytvořen dotazník, který obsahuje otázky týkající se kyberšikany, kybergroomingu a sextingu. Dotazník byl rozšířen mezi žáky různých základních a středních škol s cílem dosáhnout vzorku odpovědí od žáků různého věku a sociálního zázemí. Toto šetření umožňuje identifikovat oblasti, ve kterých jsou žáci dobře informovaní a zároveň poukázat na nedostatky v jejich znalostech, které je možné řešit prostřednictvím vzdělávacích programů zaměřených na toto téma.

1. Sociální sítě

Sociální síť je webová nebo mobilní aplikace, která umožňuje svým uživatelům sdílet obsah, kterým může být například video, fotografie, článek či textové zprávy. Tyto informace uživatel sdílí pomocí vlastního profilu na dané sociální síti. Tento profil zároveň umožňuje uživateli vytvářet a navazovat sociální vztahy.

Sociální sítě poskytují uživatelům lehčí navázání kontaktu s lidmi, kteří jsou spojeni společnými zálibami a umožňují jim společnou, veřejnou či soukromou, online komunikaci. Zároveň jsou tyto sítě nápomocné při udržování kontaktu se známými nebo rodinou v případě, kdy si jsou jedinci geograficky vzdáleni.

Mezi sociální sítě řadíme společensky nejpoužívanější platformy, kterými jsou Facebook, Instagram, Twitter, TikTok, BeReal, YouTube či LinkedIn. Každý uživatel těchto webových a mobilních aplikací má jiné potřeby a preferuje sdílení jiného obsahu. Z tohoto důvodu má každá ze sítí jinou cílovou skupinu uživatelů, které přizpůsobuje své prostředí. Některé stránky a aplikace jsou určeny primárně pro sdílení fotografií a videí, jiné mohou být užitečné při hledání pracovních příležitostí.

1.1 Historie sociálních sítí

Počátky sociálních sítí pozorujeme v 90. letech 20. století. Tyto sítě byly založeny na modelu diskusních fór a chatovacích místností. Boyd (2007) uvádí, že jednou z prvních sociálních sítí je platforma Six Degrees, která byla spuštěna v roce 1997. Pomocí této sítě bylo možné vytvářet profily, přidávat přátele a posílat si zprávy. Six Degrees muselo svou činnost ukončit v roce 2000.

Taprial (2012, s. 18) popisuje vznik sociální sítě Friendster roku 2002, která se stala velmi populární v Asii a Pacifiku. Tato síť také umožňovala vytváření profilů a přidávání přátel. Narozdíl od platformy Six Degrees umožňovala sdílet fotky a videa. Friendster se potýkala s četnými technickými problémy a nedostatečným financováním, což vedlo ke ztrátě uživatelů a poklesu popularity.

V roce 2003 byly představeny další sociální sítě, mezi které spadá dodnes známý LinkedIn, MySpace a Facebook. LinkedIn se stal seriózní a střízlivou sítí pro profesionály a podnikatele, kteří se chtěli spojit s dalšími odborníky. Dnes má tato stránka více než sto milionů uživatelů a její popularita nabývá růstu i v současné době. MySpace byl založen společností Specific Media LLC ve spolupráci s popovou hvězdou Justinem Timberlakem a v roce 2003 se stal hitem v USA. Společnost News Corporation ji později v červenci 2005 koupila za 580 milionů dolarů. Od července 2005 do začátku roku 2008 byl MySpace nejnavštěvovanější sociální sítí na světě. (Boyd, 2007) MySpace umožňoval vytvořit profil, přidávat přátele, sdílet hudbu, videa a navštěvovat stránky svých oblíbených umělců nebo hudebníků. Skrze tuto síť bylo umožněno umělcům zvýšit svou popularitu a propagovat svou tvorbu.

Facebook vznikl v roce 2004 jako sociální síť a webová stránka, kterou založil Mark Zuckerberg a několik jeho kolegů. Zpočátku byli členy webu pouze studenti Harvardovy univerzity, ale později se rozšířil i na další vysoké školy v okolí Bostonu, Ivy League a Stanfordovu univerzitu. O několik let později, v roce 2006, byla konečně otevřena široké veřejnosti pro lidi všech věkových skupin nad třináct let. Stránka se z pochopitelných důvodů stala obrovským hitem mezi vysokoškoláky a do července 2011 měla více než 800 milionů aktivních uživatelů. Facebook umožňoval uživatelům vytvářet individuální profily, přidávat nebo zvat přátele, vyměňovat si zprávy, připojovat se k dalším komunitám podobně smýšlejících lidí nebo vytvářet vlastní skupiny na základě společných zájmů, které mohly být rozděleny podle školy, volnočasové aktivity nebo pracoviště. Stal se jednoznačně nejoblíbenější sociální sítí, která různými způsoby ovlivnila společenský život a aktivitu lidí. (Taprial, 2012, s. 19)

1.2 Konkrétní příklady sociálních sítí

Tato podkapitola je věnována popisu vybraných sociálních sítí. Těmi jsou jedny z nejpoužívanějších sítí Facebook, Instagram, X, BeReal, TikTok a YouTube.

1.2.1 Facebook

Facebook je největší sociální sítí na světě. Umožňuje uživatelům sdílet příspěvky, fotografie či videa. Pomocí Facebooku je také možné vést soukromý chat s lidmi mimo okruh našich přátel. Tuto sociální síť uživatelé využívají, také pro tvorbu stránek, skupin a událostí. Zároveň zde funguje internetový obchod, přes který uživatelé prodávají nejrůznější předměty.

Facebook je významnou stránkou i pro firmy z různých oborů podnikání. Firmy mohou skrze Facebook dosáhnout na své cílové publikum pomocí cílené reklamy a propagace na stránkách. Společnosti zde také mohou vytvářet stránky, díky nimž následně komunikují se svými zákazníky.

V posledních letech se Facebook potýká s problémy, které ovlivňují jeho uživatele a firmy. Mezi tyto problémy je možné zařadit například šíření dezinformací a falešných zpráv na platformě, problémy se soukromím a ochranou dat uživatelů, a také problémy s regulací a řízením obsahu na stránkách.

1.2.2 Instagram

Eldridge (2024) uvádí, že Instagram byl založen Kevinem Systromem a Mikem Kridgrem v roce 2010 a již o rok později byl odkoupen společností Facebook za jednu miliardu dolarů. V průběhu let se instagram rozrůstal a přinášel nové funkce.

Instagram se řadí mezi vizuální sociální sítě, sloužící svým uživatelům primárně pro sdílení fotografií a videí. Aplikace umožňuje editaci fotografií, vytváření popisků a propojení komunity skrze různé typy označení, které pomáhají uživatelům vyhledat požadovaný obsah. Lidé se mohou pomocí této sociální sítě navzájem sledovat a komunikovat nejen v soukromém chatu, ale i skrze veřejné komentáře u fotografií. Tato platforma je také velice oblíbená u velkého počtu firem. Instagram nabízí možnost placené propagace, skrze kterou se reklamy firem mohou šířit mezi větší počet uživatelů.

Instagram s sebou nese určité hrozby pro uživatele. Tato platforma sbírá data o tom, co jeho uživatelé sledují, komentují, co se jim líbí za příspěvky. Zároveň je zde velké množství komerčního obsahu, který je díky sledování aktivity přímo přizpůsobený dle zájmů uživatelů. Vliv Instagramu na psychiku uživatele je velmi rozsáhlá a komplexní téma. Většina uživatelů se snaží svou osobnost prezentovat v tom nejlepším možném světle, aby získali co největší počet pozitivních reakcí na své příspěvky. Instagram má, bohužel, i stinné stránky, jelikož často bývá anonymním prostředkem k uskutečnění šikany či zneužití.

1.2.3 X

X, dříve Twitter (2006-2023), je online platforma a mikro blogovací služba, která šíří krátké zprávy o délce maximálně 280 znaků. Služba měla vliv na utváření politiky a kultury na počátku 21. století. Nástupce Twitteru, společnost X Corp., je dceřinou společností X Holdings Corp. vlastněnou americkým podnikatelem jihoafrického původu Elonem Muskem. (The Editors of Encyclopaedia, 2024)

X umožňuje svým uživatelům sdílet jejich názory pomocí krátkých příspěvků. Uživatelé mohou s ostatními interagovat pomocí sledování, vyjadřování se v komentářích a přesdílením článku na svůj osobní profil.

Díky funkcím, které X nabízí je skvělým nástrojem pro politiky, kteří ho využívají pro šíření svých politických názorů a komunikaci s voliči. Zároveň je také často využíván podnikateli, kteří skrze X budují své značky.

1.2.4 BeReal

Společnost BeReal založili v roce 2020 Alexis Barreyat (CEO) a Kévin Perreau. Před založením společnosti BeReal pracoval Alexis Barreyat dva roky v mediální produkci ve společnosti GoPro, zatímco Kévin Perreau byl vedoucím projektu ve společnosti Opteamis. (Malik, 2023) Mobilní aplikace BeReal se zaměřuje na zachycení přítomného okamžiku. Uživatelé sdílí skrze tuto sociální síť své fotografie. Každému uživateli této sítě přijde každý den upozornění v náhodný čas. V tento čas by měli uživatelé vyfotit situaci, ve které se v daný okamžik nachází. Aplikace fotí předním i zadním fotoaparátem mobilního telefonu, čímž má zachytit reálné dění.

1.2.5 TikTok

TikTok je novou sociální platformou, která se zaměřuje na sdílení krátkých videí. TikTok (2024) uvádí, TikTok vznikl v roce 2016 v Číně a byl založen společností ByteDance. TikTok umožňuje uživatelům nahrávat krátká videa, která jsou doplněna hudbou, filtry, efekty a dalšími kreativními nástroji. Tato videa jsou poté sdílena s ostatními uživateli na platformě.

I tato platforma s sebou nese jistá rizika. TikTok umožňuje uživatelům velice snadno sdílet své osobní údaje a polohu. To může být zneužito například ke kyberšikaně. Zároveň je na TikToku mnoho videí, která nejsou vhodné pro mladé uživatele. Mohou obsahovat vulgarismy, násilí nebo sexuální obsah. Na tuto platformu uživatelé zveřejňují videa, v nichž se prezentují v tom nejlepším a nejatraktivnějším světle. To může vést k tomu, že se sledující cítí méněcenní.

1.2.6 YouTube

YouTube, platforma sociálních médií a webové stránky pro sdílení nejčastěji delších videí. Dne 14. února 2005 ji zaregistrovali Steve Chen, Chad Hurley a Jawed Karim. Tři bývalí zaměstnanci americké společnosti PayPal, která se zabývá elektronickým obchodováním. Napadlo je, že obyčejní lidé budou rádi sdílet svá „domácí videa“. (Hosch, 2024)

Uživatelé mohou nahrávat a sdílet videa na různá témata jako jsou video deníčky z jejich dne, návody na výrobu a opravu předmětů, hudební klipy a mnohé další. Uživatelé sociální sítě odebírají videa od svých oblíbených tvůrců a komentují je. I tato platforma bojuje proti nevhodnému obsahu a urážlivému vyjadřování, jak ve videích, tak v komentářích.

2. Rizika kyberprostoru

Tato kapitola je zaměřena na prozkoumání specifických forem rizikového chování v kyberprostoru. Pod pojmem rizikové chování rozumíme takové chování, v jehož důsledku dochází k prokazatelnému nárůstu zdravotních, sociálních, výchovných a dalších rizik pro jedince nebo společnost. (Miovský a Zapletalová, 2006, in Jindrová, 2012 s. 9) Kyberprostor lze definovat jako nehmotný svět informací, elektronické médium, které vzniká vzájemným propojením informačních a komunikačních systémů. Umožňuje vytvářet, uchovávat, využívat a vzájemně vyměňovat informace. Zahrnuje počítače, aplikace, databáze, procesy, pravidla, komunikační prostředky (Jirásek, 2012). Konkrétně v této práci popíše rizikové jevy, jako jsou kyberšikana, kybergrooming a sexting. Tyto fenomény v posledních letech nabývají na intenzitě a četnosti. Pro porozumění této kapitoly je důležité také definovat pojem riziko. Bezpečnostní strategie ČR z roku 2003 (Ministerstvo vnitra České republiky, 2024) definuje tento pojem jako možnost, že s určitou pravděpodobností vznikne událost, kterou považujeme z bezpečnostního hlediska za nežádoucí. Riziko je vždy odvoditelné a odvozené z konkrétní hrozby.

2.1 Kyberšikana

V této podkapitole je nejdříve kyberšikana definována, následně hovoří o rozdílech mezi kyberšikanou a klasickou školní šikanou. Neméně důležitým tématem je diagnostika kyberšikany, popis pachatele a oběti. Na závěr podkapitoly zmíním možné dopady na oběť.

2.1.1 Definice kyberšikany

Kyberšikana je formou šikany, která se odehrává na internetu nebo pomocí elektronických komunikačních prostředků. Často se vyskytuje mezi mladými lidmi a může mít vážné dopady na psychické a emoční zdraví oběti. Vymezení termínu kyberšikany vychází z již známých definic tzv. tradiční šikany, ve kterých je popisována jako agresivní, úmyslné opakované jednání či chování prováděné vůči bezbrannému jednotlivci či skupině, který/á se nemůže snadno bránit. (Olweus 1993; Whitney, Smith, 1993 in Kopecký a kol., 2015, s. 11)

Kyberšikanu lze definovat jako záměrnou opakující se zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje. (Hinduja, Patchin, Dehue, 2008 in Kopecký a kol., 2015, s. 11) Kyberšikana může mít různé formy, mezi které patří posílání nevhodných zpráv, šíření nepravdivých informací nebo fotografií, přehnané kritiky a hanobení na sociálních sítích nebo v chatovacích aplikacích. Jedná se o úmyslnou a opakovanou snahu ovlivnit nebo způsobit újmu na psychickém zdraví oběti.

Kyberšikanu jako formu agrese si můžeme představit jako kombinaci tří základních složek (Krejčí, Kopecký, 2013 in Kopecký a kol., 2015, s. 11):

1. forma psychické šikany

(např. dehonestování, pomlouvání, provokování, vyhrožování aj.)

2. forma šikanujícího obsahu

(např. text audiozáznam, videozáznam, grafický záznam aj.)

3. nástroje šíření kyberšikany

(sociální sítě, diskusní fóra, cloudová úložiště aj.)

Spojením těchto tří složek v závěru vznikne specifický druh kyberšikany, např. zesměšňování dítěte s použitím fotografie na sociálních sítích, vydírání prostřednictvím chatu apod.

2.1.2 Školní šikana oproti kyberšikaně

Jak již bylo zmíněno výše, kyberšikana obvykle probíhá současně s projevy standardní školní šikany. Často se může stát, že kyberšikana bude navazovat právě na tyto jevy. Níže jsou uvedeny konkrétní příklady, jakým způsobem by vzájemné propojení mohlo vypadat. Např. dojde k fyzickému napadení oběti, jeden z přítomných žáků bude část tohoto aktu nahrávat na mobilní telefon, nahrávku následně zašle do třídní skupiny na Facebooku. Tímto se velice jednoduše prolne šikana fyzického světa se světem internetu. Je možné, že se nahrávka bude šířit mezi spolužáky napříč třídami na základní škole, čímž dostává agresor mnohem větší publikum, než tomu bylo zpočátku, což jej může nabádat k pokračování v tomto jednání. Budeme-li srovnávat, obě formy šikany, kyberšikana se vyznačuje zcela novými prvky oproti námi již dříve popsané školní šikaně.

Těmito prvky jsou:

1. Nezávislost na místě a čase

Kyberšikana probíhá v prostředí internetu, díky čemuž se agresor nemusí napřímo setkat se svou obětí. Oběť tedy od agresora nedokáže „jednoduše“ utéct do bezpečí, například svého domova. Je zároveň možné, že agrese bude probíhat nepřetržitě, jelikož informace, které poškozují oběť mají po internetu potenciál nekontrolovatelného šíření, díky preposílání, sdílení atd.

2. Změna agresora a oběti

S ohledem na fakt, že k realizování kyberšikany není potřeba přímého kontaktu v reálném světě, ztrácí na důležitosti fyzická zdatnost agresora. Oběť se tedy může stát i fyzicky silný jedinec a agresorem fyzicky slabší.

3. Anonymita

Na internetu se může vydávat každý za kohokoliv. Oběť tedy nikdy nemusí poznat skutečnou identitu agresora. Zároveň ním může být naprosto neznámá osoba, která si oběť vybrala náhodně.

4. Nekompatibilitnost

Kyberšikana je velice složitá na rozpoznání. U oběti nenalezneme viditelné známky týrání, modřiny, zničené věci apod.

5. Dosah

Poškozující obsah se může přes internet dostat k obrovskému množství lidí. Má tedy pokaždé zaručené publikum.

2.1.3 Diagnostika kyberšikany

Tato forma agrese je sama o sobě obtížně rozpoznatelná. Příznaky, které může oběť vykazovat se často podobají projevům období puberty. Dítě se stává náladovým, zhorší se mu prospěch ve škole, zároveň je také možné, že se začne pomalu uzavírat do sebe a přestane komunikovat se svým okolím, rodiči, sourozenci, kamarády atp.

Důvodů k uzavírání se sám do sebe může být hned několik. Ať už se jedná o strach nebo stud. Také je možné, že dítě nepozná, zda se jedná o kyberšikana, nebo se bojí případného zákazu používání technologií od rodičů.

Mezi základní varovné příznaky, které kyberšikana provázejí, patří (Černá a kol., in Kopecký a kol., 2015, s. 12):

1. Dítě, které dříve informační technologie aktivně využívalo se jim začne vyhýbat a odmítá je používat. Při čtení e-mailů, SMS zpráv či záznamů na svých virtuálních „zdech“ může být dítě nervózní, nejisté a zarmoucené.
2. V celkovém chování je dítě sklíčené, ustrašené a apatické časté jsou výkyvy nálad i chování (včetně hádek s vrstevníky a rodiči).
3. U dítěte se projevuje somatizace – bolesti břicha, hlavy, nechutenství, nevolnost, nespavost či noční můry.
4. Časté je rovněž vyhýbavé chování vůči lidem, předtím neobvyklé – chození za školu, trávení většiny času o samotě.

2.1.4 Pachatel

Pachatelem kyberšikany se může stát téměř kdokoliv. Může se jednat o děti z různých sociálních vrstev, různého pohlaví, s nejrůznějšími zájmy nebo s odlišným sebevědomím. Pachatele kyberšikany rozdělujeme podle charakteristiky agresorů v rámci tradiční šikany. Lze je rozdělit na dvě základní skupiny. V té první jsou agresori, kteří mají nižší sebevědomí, snížené sociální dovednosti, trpí pocity nejistoty, nedostatečného uznání a osamělosti (Shariff, 2008, in Kopecký a kol., 2015, s. 23). Tento druh agresora bývá často vyčleňován ze školního kolektivu, může v něm být i obětí šikany. Kyberšikanu tak využívá jako prostředek sebeobrany, případně reakci na svoje vlastní pocity méněcennosti vůči ostatním či jako únik od své nepříznivé role v kolektivu.

Do druhé skupiny řadíme agresory, kterým se v kolektivu dostává uznání, mají velký okruh přátel, silnější sociální dovednosti i sebevědomí a tyto vlastnosti využívají k obratnému manipulování ostatních (Sutton, Smith, Swettenham, 1999, in Kopecký a kol., 2015, s. 23). Tito pachatelé využívají kyberšikany ve svůj vlastní prospěch a k upevnění vysokého postavení v kolektivu.

Mezi nejčastější jednání agresora patří (Kolář, 2011; Šmahaj, 2014, in Kopecký a kol., 2015, s. 23)

1. motiv upoutání pozornosti – agresor se snaží být středem pozornosti, snaží si získat přízeň kolektivu;
2. motiv zahrnutí nudy – šikanování přináší agresorovi vzrušení a zábavu;
3. motiv Mengeleho – agresor zkoumá, co oběť vydrží, dochází ke stupňování těchto pokusů, a to jak na psychické, tak fyzické úrovni;
4. motiv prevence – častý pro oběti šikany, které přejdou do nového prostředí a ve snaze předejít šikanování se začnou samy šikanovat, nebo se přidají se k agresorovi;
5. motiv vykonat něco velkého – tento motiv u neúspěšných žáků vyvolává pocit, že prostřednictvím šikanování jsou schopni výkonu a že se oni sami stávají příčinou významného děje.

2.1.5 Oběť

Při určení typu oběti se obvykle vychází ze základní typologie oběti tradiční šikany. Tyto oběti se obvykle dělí na oběti pasivní (Olweus, 1993, in Kopecký a kol., 2015, s. 24) a na tzv. oběti-provokatéry. (Kolář, 2011, in Kopecký a kol., 2015, s. 24)

Jako pasivní oběť můžeme označit děti, které jsou spíše introvertní. Tedy děti, které jsou uzavřené, plaché, méně komunikativní, velice citlivé, trpící nedostatkem sebevědomí

Na oběti-provokatéry naopak ostatní nahlíží jako na ty, kteří si šikanu zaslouží. Jelikož se většinou jedná o lidi s vysokým sebevědomím, mohou být i hyperaktivní, agresivní apod.

2.1.6 Dopady kyberšikany

Kyberšikana může mít vážné dopady na psychické a emoční zdraví obětí. Oběti mohou trpět úzkostmi, depresemi, nízkým sebevědomím, a dokonce sebevražednými myšlenkami. Zároveň může ovlivnit vztahy obětí s rodinou a přáteli, což může vést k sociální izolaci.

Výzkumné studie pocházející ze zahraničí (USA, Austrálie, Evropa) upozorňují na následující dopad kyberšikany na psychický stav obětí (Šmahaj, 2014, in Kopecký a kol., 2015, s. 23):

1. tenze, strach, stres;
2. změna sebepojetí oběti (sebevědomí, sebehodnocení, sebedůvěra, sebepojetí);
3. výskyt depresivních a neurotických obtíží;
4. časté poruchy spánku;
5. pocit neřešitelnosti situace, ztráta životní pohody;
6. výskyt zkratkovitého jednání, suicidální myšlenky;
7. zvyšující se bezdůvodná agrese a impulsivnost;
8. celková psychická nestabilita;
9. trauma a posttraumatická stresová porucha.

2.2 Kybergrooming

Kybergrooming je možné považovat za jeden z nejvážnějších rizikových jevů, který je realizovaný pomocí moderních technologií. Tato kapitola je zaměřena především na vymezení samotného termínu kybergrooming, který byl definován již mnoha autory. Zabývat se budu také typickými znaky pachatelů a metodami, jakými si vybírají své oběti. Dále představím konkrétní příběhy, které ilustrují postupy pachatelů. Na závěr kapitoly se pozornost ubírá na právní aspekty této problematiky. Termín kybergrooming je fenomén, se kterým se v současnosti setkáváme stále častěji, což se děje kvůli jeho zvyšujícímu se výskytu. Zaslouží si více naší pozornosti i vzhledem k závažnosti dopadu na oběti.

2.2.1 Vymezení termínu kybergrooming

Kybergrooming je jednání, které představuje psychickou manipulaci s osobou (typicky za použití sociálního inženýrství), realizovanou prostřednictvím internetu či informačních a komunikačních technologií (např. mobilních telefonů aj.). Účelem kybergroomingu je vyvolat v oběti falešnou důvěru a přimět ji tak k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být jakýkoliv fyzický, sexuální či jiný útok na oběť. Oběťmi kybergroomingu mohou být děti, ale i dospělé osoby. (Berson, 2002, in Kopecký a Szotkowski, 2018, s. 2)

Fenomén kybergrooming nepředstavuje pouze jednotlivé akty, ovšem jedná se o rozsáhlý systém chování, který je systematicky zaměřen na manipulaci oběti, nejčastěji dítěte ve věku základní školy. Právě manipulace je jedním z klíčových prvků kybergroomingu. Manipulace obětí, je prováděna skrze technologie. Tyto metody jsou v současné době neustále zdokonalovány a přizpůsobovány aktuálním trendům a technologiím. K dosažení svých cílů útočníci zároveň využívají širokou škálu strategií. Neustálý vývoj a zdokonalování jednotlivých strategií umožňuje pachatelům efektivněji oslovovat a manipulovat oběť. V důsledku toho se stává ochrana před potenciálním kybergroomerem složitější.

Jde tedy o druh psychické manipulace realizované v kyberprostoru za pomoci technologií (Berson, 2003, in Kopecký, 2021, s.14) a technik sociálního inženýrství (např. tipování oběti, tvorba fiktivního profilu, phishing). Od sociálního inženýrství se však kybergrooming odlišuje cílem manipulace, kterým je zneužití dítěte, nikoliv obohacení se na něm (Kopecký, 2014, in Kopecký, 2021, s.15).

Kopecký a Szotkowski podrobněji vysvětlují koncept kybergroomingu ve své literatuře, kde poskytují jednu z dalších definic tohoto fenoménu.

2.2.2 Charakteristika kybergroomera

Za nebezpečným jevem známým pod pojmem kybergrooming stojí figura pachatele, známého jako kybergroomer. Tyto jedinci se často vyznačují souborem chování a taktik, které jsou navzájem velmi podobné a slouží k dosažení stejných cílů. V této podkapitole se zaměřením na specifické charakteristiky, které definují kybergroomery.

Charakteristiku kybergroomeru nelze snadno definovat. Jedná se totiž o heterogenní skupinu lidí, do níž lze zařadit jedince jak s vysokým, tak nízkým sociálním statutem. Vzdělání a postavení zde nehraje žádnou roli, a tak může být predátorem učitel, lékař, policista, listonoš nebo vrátný (Szotkowski, 2013). Tato skutečnost poukazuje na různorodost a rozmanitost této skupiny, což do značné míry komplikuje jednoznačnou identifikaci pachatele. Vzhledem k této heterogenitě se stává vyhledávání a rozpoznávání potencionálních kybergroomerů obtížné.

Veřejností bývají považováni za pedofily, ve skutečnosti tomu tak ale není, alespoň ne ve většině případů. Kybergroomeři preferují věkovou skupinu dětí starších 13 let, jde tedy o hebefily či efebofily neboli jedince erotosexuálně přitahované dospívajícími dívkami nebo chlapci ve fázi puberty a adolescence. (Kopecký, 2015; Wolak, 2008 in Kopecký 2021) Kdežto pedofil je erotosexuálně přitahován dětmi bez sekundárních pohlavních znaků, tj. ve věku nižším, nejčastěji od pěti do dvanácti let. (Weiss, 2017 in Kopecký, 2021) DeLamater (2002) objasňuje, že děti, ve kterých pedofilové vidí svůj zájem, nejsou ve větší míře aktivní na internetu, jelikož nemají touhu po mezilidských a sexuálních vztazích stejnou jako teenageři. Případy, v nichž sexuální útočník vylákal na osobní setkání malé dítě jsou ojedinělé. (Wolak, 2008).

U většiny útočníků byl diagnostikován patologický zájem o děti. Chování útočníků, kybergroomeřů, vysvětluje například model sociálních dovedností (Emmers-Sommer, Allen 1999, Olson 2007, in Kopecký, 2021), podle něhož útočníci navazují kontakty s dětmi, protože mají strach z navazování vztahů s dospělými. Vztahy s dětmi kybergroomeři vnímají jako méně ohrožující, jelikož se cítí bezpečněji než ve vztazích s dospělými. Kybergroomeři mají cílený záměr na získání důvěry svých obětí, kterou pak následovně mohou využít tím způsobem, že přenesou vztah i do offline světa, kde mohou svou oběť zneužít. (Kopecký, 2021)

Pro kybergroomera je typické, že je mimořádně trpělivý. Běžně komunikuje se svou obětí několik měsíců, někdy dokonce přes rok, než se rozhodne sjednat schůzku ve skutečném světě. Vystupuje neobyčejně přátelsky a projevuje obrovský zájem o rozvíjení vzájemného vztahu. Často se snaží, aby vztah zůstal ideálně zcela neveřejný. Mluví o milujícím vztahu a slibuje, že tento vztah bude pokračovat, jakmile se s obětí osobně setkají. V konverzacích často klade důraz na důležitost a význam skutečné lásky a do rozhovorů vkládá i témata sexuální povahy. Kybergroomeř často žádá o fotografie a vyžaduje kybersex s použitím webkamery a podobně. (Kopecký, 2021)

2.2.3 Charakteristika obětí

Charakteristiky obětí se mohou výrazně lišit na základě individuálních rozdílů mezi lidmi. Oběťmi kybergroomingu jsou zpravidla děti a mládež nejčastěji ve věku 11–17 let. Řádově častějšími oběťmi kybergroomingu jsou dívky, v porovnání s méně frekventovanými útoky na jedince mužského pohlaví. (Kopecký, 2010)

Ovšem nejen kvůli paragrafu 193b (Zákon č. 40/2009 Sb., 2009) lze považovat věkovou kategorii dětí od 15 do 18 let za rizikovější. Je nutné si uvědomit, že jde z hlediska vývojové psychologie o období života, ve kterém se objevuje zvýšený zájem o sex a touha navazovat přátelské a partnerské vztahy. Do popředí také vstupují potřeby pozornosti a uznání, mnohdy provázené ochotou více riskovat. Jako příklad lze uvést pořizování vlastních sextingových materiálů nebo třeba realizaci osobního setkání se známým z internetu. A všechny tyto uvedené okolnosti lze nejen stran kybergroomingu, ale i jiných nebezpečných komunikačních praktik v kyberprostoru (např. sexting, webcam trolling atp.) považovat za zásadní (Greenfield, 2016; Kopecký, 2014 in Kopecký, 2021).

Děti a mládež jsou k manipulaci náchylnější zejména proto, že dosud nemají plně rozvinuté sociální dovednosti a mají nedostatek životních zkušeností (Lamb & Brown, 2006). Výzkumy předpokládají, že útočníci tuto skutečnost využívají i při výběru obětí. Mezi nejčastější oběti patří:

1. děti s nízkou sebeúctou nebo nedostatkem sebedůvěry (lze je snadněji citově či fyzicky izolovat);
2. děti s emocionálními problémy, oběti v nouzi (často hledají náhradu za své rodiče a potřebují pomocnou ruku);
3. děti naivní a přehnaně důvěřivé (jsou ochotnější zapojit se do online konverzace s neznámými lidmi, obtížněji rozpoznávají rizikovou komunikaci);
4. adolescenti/teenageři (zajímá je lidská sexualita, jsou ochotni o ní hovořit). (Kopecký, 2010)

U dětí rovněž dochází k rozkolu mezi fyzickou a psychickou či emocionální zralostí, v kombinaci s nedostatkem mediální gramotnosti a absencí kritického myšlení jsou více sugestibilní a snadněji tak podlehnou manipulaci. Dalším důležitým aspektem spojeným s internetovou manipulací je finanční zázemí dítěte. Děti z finančně slabších rodin či dětských domovů tvoří velmi rizikovou skupinu, protože na ně útočník aplikuje velmi často manipulaci spojenou s uplácením (tzv. luring) – nabídne dítěti za sdělení osobních údajů, zaslání fotografie či přímo osobní schůzku peníze nebo dárky (elektronika, značkové oblečení apod.). (Kopecký, 2010)

2.2.4 Konkrétní případy

Skautští vedoucí

Jedním z nejhroživějších případů kybergroomingu v Čechách je příběh dvou skautských vedoucích s přezdívkami Piškot a Meluzín, vlastními jmény Milan Machát a Martin Mertl. Tito dva mladí muži, podle obžaloby zneužili 39 obětí ve věku od 12 do 18 let. Některé oběti pocházely z celosvětové skautské organizace a ve většině případů šlo o chlapce. Pachatelé své oběti získávali zejména skrze falešné profily na nejrůznějších internetových stránkách, kde se vydávali za dívky. Pomocí nejrůznějších záminek shromažďovali intimní fotografie, pomocí kterých následně své oběti vydírali. Jednoho ze členů skautského oddílu pod výhrůzkou zveřejnění intimního materiálu donutili natočit pornografické video. Několika dětem bylo ublíženo i ve skautské klubovně. Veškeré činy byly dlouho utajované a nebyly vyzdvíženy na povrch. To bylo zapříčiněno i tím, že se pachatelé opírali o hlavní skautské myšlenky o důvěře, pomocí nichž vydírali své oběti k mlčenlivosti. „*Oběti měly velmi obtížnou situaci se bránit. Obžalované braly jako své vedoucí, které respektovaly*“ uvedla soudkyně Kamila Krejcarová, která Mertla s Machátem odsoudila k odnětí svobody v době trvání deseti let. (ČTK, 2014)

Pavel Hovorka

Jedním z nejtragičtějších mediálně známých případů kybergroomingu je kauza usvědčeného Pavla Hovorky. Pavel Hovorka, vrátný v pražských tiskárnách, byl v roce 2008 odsouzen za pohlavní zneužívání, vydírání, svádění k pohlavnímu styku a ohrožování mravní výchovy dítěte. Trestné činy se týkaly dvaceti nezletilých chlapců, z nichž osm donutil Hovorka k sexuálnímu styku. Byl odsouzen na šest a půl roku odnětí svobody (původní trest osm let mu byl zmírněn u odvolacího soudu). (E-bezpečí, 2019)

Soud vrátného Hovorku uznal vinným, ve věci zneužití dvou desítek nezletilých chlapců mezi lety 2005 a 2007, které si vybíral z řad dětí z dětských domovů nebo je kontaktoval přes internetové seznamky (zejména na serveru Lide.cz), kde s některými také chatoval. Oběti lákal na fiktivní soutěž „Dítě VIP“, v rámci, které vítězům sliboval, že stráví dva týdny v Praze a získají zajímavé soutěžní ceny. (E-bezpečí, 2019)

Řadu obětí, které dorazily na osobní schůzku, přiměl k pohlavnímu styku. Za pohlavní styk dětem nabízel peníze, některé také vydíral. Zneužití chlapce si fotografoval a natáčel videokamerou. Chlapcům pak hrozil, že vyradí jejich homosexuální orientaci a zveřejní jejich nahé fotografie (některé mu za úplaty posílali, některé pořídil sám), pokud jej nebudou dále navštěvovat. Někteří se bránili, což jeho útok nezastavilo a dle obžaloby je přes jejich nesouhlas znásilnil. (Třeček, Šťastný 2009 in E-bezpečí, 2019).

Z projevu státní zástupkyně „Obžalovaný na rozkládacím lůžku ve vrátnici tiskárny, kde pracoval jako strážce, k poškozenému, kterého nejprve líbal po těle, přilehl zezadu, až dosáhl análního styku,“ popsala státní zástupkyně jeden z osmadvaceti Hovorkových trestných skutků. Protože si Hovorka své oběti často fotil, využíval toho k dalšímu setkávání s chlapci. „Vyhrožoval poškozenému, že dá okolí vědět o jeho homosexuální orientaci, aby ho přesvědčil k dalším stykům,“ dodala státní zástupkyně (Bublinová 2009 in E-bezpečí, 2019).

Jaroslav Pulpán

Ústecký soud poslal Jaroslava Pulpána za sexuální útoky na školačky přes internet na šest a půl roku do vazby. Uložil mu také ochrannou sexuologickou léčbu. Pulpán byl obžalován z internetového útoku na zhruba 160 dívek. Soud muže zprostil obžaloby z pohlavního zneužívání. (IDNES.cz, 2018) „Uložený trest považuji za příliš nízký, počkám na písemné vyhotovení rozsudku a pak se rozhodnu, zda podám odvolání,“ uvedla státní zástupkyně Lenka Letáčková.

V souvislost s Pulpánovým jednáním si mohly dívky podle soudu osvojit škodlivé návyky prezentovat svou nahoru neznámým osobám prostřednictvím sociálních sítí. Pro kontakt s oběťmi využíval Jaroslav Pulpán sociálních sítí, jako je Facebook, ICQ a Skype, na kterých se pod falešným profilem vydával za nezletilou dívku. Nejčtenější skupinou obětí byly dívky ve věku od sedmi do dvaceti čtyř let, nejčastěji si však dopisoval s dívkami, kterým bylo převážně mezi deseti a dvanácti lety. Nejdříve po dívkách vyžadoval intimní fotografie, pomocí kterých oběti následně vydíral. Pulpán se během líčení přiznal ke kontaktování a vydírání obětí.

Soud uznal Pulpána vinným ze sexuálního nátlaku, přechovávání pornografických materiálů a dalších skutků. (IDNES.cz, 2018) Součástí trestu je propadnutí počítače, přes který Pulpán s dívkami komunikoval, a náhrada škody několika dívkám. (IDNES.cz, 2018) Celý rozsudek vyslechl muž se sklopenou hlavou a po jeho vynesení se k němu nevyjadřoval. „*Takto rozsáhlou trestnou činnost sexuálního charakteru jsem zatím neviděl a neřešil,*“ podotkl soudce. (IDNES.cz, 2018)

2.2.5 Pohled práva

V České republice termín kybergrooming v trestním zákoníku č. 40/2009 Sb. není obsažen. Podle českého trestního práva je trestný čin klasifikován jako nebezpečný jev, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Jak uvádí Kantorová (2011, s. 26) kybergrooming představuje jednání, jež je uskutečňováno úmyslně, proto jeho činnosti spadají do §15 Úmysl (Trestní zákoník, hlava II, Trestní odpovědnost, díl 2). Činnosti v rámci problematiky kybergroomingu mohou nést skutkovou podstatu následujících paragrafů trestního zákoníku:

- § 140 Vražda
- § 145 Těžké ublížení na zdraví
- § 146 Ublížení na zdraví
- § 168 Obchodování s lidmi
- § 170 Zbavení osobní svobody
- § 171 Omezování osobní svobody
- § 175 Vydírání
- § 185 Znásilnění
- § 186 Sexuální nátlak
- § 187 Pohlavní zneužití
- § 189 Kuplířství
- § 191 Šíření pornografie
- § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
- § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie
- §201 Ohrožování výchovy dítěte
- § 202 Svádění k pohlavnímu styku
- § 354 Nebezpečné pronásledování

Ve všech zmíněných paragrafech můžeme nalézt skutkovou podstatu, která je spojena s jednáním v rámci kybergroomingu. Nutno zdůraznit, že zmíněné jednání, které je klasifikováno jako trestný čin, je vždy protiprávní. Na stranu druhou ne každé protiprávní jednání je trestným činem. Aby mohlo být protiprávní jednání zároveň klasifikováno jako trestný čin, musí být pro společnost nebezpečné a jeho znaky musí být uvedeny v trestním zákoně. Velmi důležité je, aby ochrana dětí měla vždy přednost před zákony na ochranu osobních údajů, tak jak to nese ve svých stanovách Evropská unie. (Kantorova, 2011)

2.3 Sexting

Sexting je činnost, při které si jednotlivci posílají zprávy se sexuálním podtextem, jedná se především o textové zprávy, videa nebo fotografie. Ty jsou zasílány prostřednictvím mobilních telefonů nebo počítačů. Tento fenomén je často spojován s mladými uživateli internetu, a to přináší řadu právních komplikací. Aktivity spojené se sextingem mohou mít i negativní dopad na psychické zdraví jedinců.

Sexting je neologismus složený ze dvou slov „sex“ a „textování“ (Döring, 2014). Vznikl před poměrně krátkou dobou, díky médiím, která rozebírala specifické případy sextingu. V médiích se první zmínky o projevech sextingu začaly objevovat v roce 2004, a to v souvislosti s kauzou Davida Beckhama a jeho asistentky Rebeccy Loos. Jejich vzájemná intimní komunikace realizovaná přes SMS zprávy, vzhledem k naturalističnosti vyjadřování obou aktérů a bohatému grafickému doprovodu zachycených zpráv, vyvolala takový ohlas, že se dokonce začalo hovořit o nové formě sexu po telefonu (Goggin, 2006 in Szotkowski, 2020).

Termín „sextování“ byl zmíněn o rok později v americkém deníku. O problematice sextingu ve spojení s mladými lidmi a zasíláním intimních materiálů, jako jsou fotografie a textové zprávy začala hovořit The National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy až o několik let později.

Tzv. „sext-messaging“ neboli „sextování“ zmínil v roce 2005 americký deník Los Angeles Times, ale o popularitě rozesílání sexuálně explicitních zpráv a fotografií mezi dětmi informovala až The National Campaign to Prevent Teen and Unplanned Pregnancy v roce 2008. Ta ve svém průzkumu zjistila, že se jeden z pěti dospívajících aktivně zapojil do této činnosti, tedy že někomu odeslal svou vlastní poloobnaženou až obnaženou fotografii nebo video. Výraz „sext“ se začal v tisku regulérně objevovat až od roku 2009 (Rosenberg, 2011 in Szotkowski, 2020).

2.3.1 Vymezení termínu sexting

V předchozí podkapitole byl uveden krátký pohled do historie a do vývoje pojmu sexting. Nyní bude pozornost věnována na definici tohoto termínu v souvislosti s aktuálním pojetím tohoto fenoménu.

Sexting je podle některých autorů vhodné vnímat jako fenomén, který zahrnuje tři (sub)dimenze, a to přijímání, odesílání a postování neboli sdílení intimních materiálů např. v rámci již zmíněných sociálních sítí (Morelli, 2016 in Szotkowski, 2020). Tyto (sub)dimenze jsou pak vzájemně propojeny a existují mezi nimi signifikantní vztahy např. ti, kteří materiály sexuální povahy přijímají je také častěji šíří, přičemž je tento proces obousměrný (Warf, 2018 in Szotkowski, 2020). Samotné přeposílání intimních fotografií se pojí s mnohými závažnými aktivitami, mezi kterými je možné objevit i nelegální činnost. Tzv. Youth-Produced Sexual Images neboli sexuální snímky produkované mládeží, která nejen pořizuje své sexuálně laděné materiály, ale také je dále rozesílá a zveřejňuje, jsou spjaty s problematikou nelegální tvorby dětské pornografie (toto jednání je totiž mnoha zeměmi jako dětská pornografie klasifikováno) a potenciálního ohrožení budoucnosti daného aktéra kompromitujícími materiály (Mitchell, 2012 in Szotkowski, 2020). Zde je důležité zdůraznit zájmeno „své“ – výměna sexuálně laděných materiálů, které nejsou vlastní výroby, příkladem mohou být pornografické snímky stažené z internetu, do sextingu nepatří. (Döring, 2014 in Szotkowski, 2020)

Podle uvedených definic lze konstatovat, že vyznačení toho termínu není vždy jednoznačné. Je však možné pozorovat určité znaky sextingu, které se v jednotlivých definicích opakují. V rámci shrnutí základních informací můžeme říci, že má podobu textu, obrázků, fotografií nebo videí, jejichž obsah může mít sexuálně sugestivní či explicitní povahu. Ve své podstatě je sexting formou komunikace (Wolak, 2011 in Szotkowski, 2020), dále zahrnuje širší spektrum činností, čímž se rozumí tvorba, pořizování a následné sdílení či zveřejňování a rozesílání, ale také přijímání sextingových materiálů, k čemu jsou využívány moderní komunikační technologie, zejména pak mobilní telefony (Jolicoeur, 2010 in Szotkowski, 2020).

Sexting lze vymežit do čtyř kategorií (Hudson, 2011 in Szotkowski, 2020):

1. consensual sexting (obě strany se dobrovolně do sextingu zapojují, a to se vzájemným respektem, souhlasem a bez nátlaku nebo Sexting u českých dětí šíření);
2. sextbullying (sexting slouží jako nástroj útoku, šikany);
3. illegal sexting (nelegální sexting probíhá mezi dospělými a dětmi, tedy osobami mladšími 18 let);
4. at-risk sexting (sexting má negativní důsledky, jako např. viktimizace, kybernetické pronásledování, ponižování, propuštění z práce, rozvod aj.)

I když toto rozdělení sextingu do různých kategorií nabízí široké spektrum jeho forem, tak obsahuje několik nesrovnalostí. U všech druhů sextingu je třeba počítat s negativním dopadem. Problém ilegálního sextingu se týká nejen komunikace mezi dětmi a dospělými, ale je považován za nelegální i v případě, kdy dochází k výměně těchto zpráv mezi nezletilými.

2.3.2 Rizikovost sextingu a jeho následky

Samotný sexting je velice rizikovou aktivitou vzhledem k velmi citlivému obsahu, který je během této aktivity předáván skrze sociální sítě. Tento citlivý obsah lze snadno zneužít rovněž během kyberšikany, kde může snadno sloužit jako předmět určité pomsty nebo k ponižení, či zesměšnění. V minulosti bylo zaznamenáno hned několik případů, kdy intimní fotografie sloužily k výrobě dětské pornografie. To může navíc vést až k realizaci dětské prostituce nebo v nejhorších případech k obchodu s dětmi.

Vnímání sextingu je silně genderově podmíněné (Stanley, 2016; Sanci, 2013 in Szotkowski, 2020) s tím, že nejvíce je ohrožena pověst dívek a žen, které bývají v reakcích na zveřejněné intimní materiály „publikem“ často uráženy a označovány jako prostitutky (Ringrose, 2012; Döring, 2014 in Szotkowski, 2020). Se vzrůstající intenzitou útoků, přenášejících se v mnoha případech ze světa virtuálního do světa reálného, sexting přechází v kyberšikanu, eventuálně šikanu či rovnou v sexuální vydírání neboli sextortion, jehož cílem je tvorba pornografického obsahu, nebo častěji finanční obohacení se na oběti (Kelley, 2019 Szotkowski, 2020). A toho všeho se mohou dopustit spolužáci, známí, spolupracovníci či naprosto cizí lidé, přičemž v některých případech spojení těchto jevů vyústilo až v sebevraždu oběti. (Szotkowski, 2020)

Jak bylo již zmíněno, sexting má velký přesah do reálného světa, a to hlavně svými následky. Někteří autoři často přirovnávají zneužití za použití sextingu k zážitku, který je srovnatelný s fyzickým zneužitím v reálném světě. Nekonsensuální sexting, mnohdy ve spojitosti s revenge porn, je z tohoto důvodu některými autory popisován jako „image-based sexual abuse“ neboli „obrazové sexuální zneužívání“ (DeKeseredy, 2016; Walke, 2017 in Szotkowski, 2020), přičemž traumatizace oběti zahrnuje široké spektrum následků odvíjejících se od věku dítěte, doby trvání sexuálního zneužívání a charakteru sociálního prostředí (Täubner, 1996 Szotkowski, 2020).

Revenge porn (porno-pomsta) označuje typ útoku, kdy dochází ke kyberšikaně konkrétních osob (zpravidla žen) prostřednictvím šíření dehonestujících sexuálně explicitních fotografií či videí obětí jejich bývalými partnery či dalšími osobami. Revenge porn je průvodním jevem tzv. „nezvládnutých rozchodů“ (rozchod, který nekončí smírem mezi partnery) či přímo trestného činu *Nebezpečné pronásledování* (tzv. stalking). (E-bezpečí, 2020) Psychické následky revenge porn lze připodobnit k pocitům, jež zažívají lidé, kteří prožili skutečné znásilnění či jiný fyzický sexuální útok v „reálném“ světě. Revenge porn, potažmo nekonsensuální sexting by měl být klasifikován jako sexuální trestný čin. Následky pro oběť pak mohou být krátkodobého a dlouhodobého charakteru. (Samantha Bates, 2017 in Szotkowski, 2020) Objevuje se strach a úzkost ze znehodnocování vlastního sebevědomí a kompetencí, jež se promítají do nízké sebeúcty dítěte, které prožívá hanbu a vinu za nastalou situaci a zároveň bezmoc cokoliv změnit. Dítě může sebe samo postupně začít vnímat jako oběť. Což způsobí, že se dítě cítí jiné než ostatní děti, cítí se poznamenané, stigmatizované. Spolu s úzkostmi se dostávají deprese, tudíž po tělesné stránce může dítě začít trpět poruchami spánku a příjmu potravy, dále bolestmi hlavy, břicha, příp. se u mladších jedinců objevuje enuréza. Poznamenaný psychický i fyzický stav dítěte se promítá do jeho vztahů s vrstevníky v podobě rozporů, navazování neadekvátních vztahů, promiskuitního chování, redukce přátel atp. Dále ovlivňuje jeho výkony ve škole, kde bojuje s kázní i s prospěchem. V nejhorším důsledku vzniká riziko až destruktivního chování vůči sobě samému, tj. k užívání alkoholu, drog, k sebepoškozování (trhání vlasů, kousání se, štípání, řezání atp.) a k suicidálnímu jednání. (Dunovský, 1995; Täubner, 1996 in Szotkowski, 2020)

2.3.3 Případy sextingu

Případů sextingu je možné pozorovat celou řadu, jelikož se odehrávají po celém světě, včetně České republiky. Případ pochází z poradny. Jména všech obětí jsou fiktivní, aby byla zachována anonymita a bezpečnost.

Případ 1: „Případ z Měřína“ (sexting jako způsob upoutání pozornosti druhého pohlaví v „reálném světě“) Žákyně devátého ročníku vytvořila vlastní intimní snímek určený pro kamaráda ze školy, jehož pozornost chtěla touto cestou upoutat. Chlapec však fotografii rozeslal mezi své přátele, ti zase mezi další spolužáky, a nakonec se do šíření fotografie zapojilo přes 30 dětí. Vzhledem k tomu, že se sextingový materiál dostal až k rukám vyučujících, celý případ byl oznámen na Policii České republiky, s podezřením na šíření dětské pornografie, neboť se jednalo o osoby mladší 18 let. Nakonec byl případ vyhodnocen v následujícím roce a mladiství žáci, kteří se do šíření fotografie zapojili, byli z důvodu svého věku potrestáni tresty společensky prospěšných prací. (Szotkowski a Kopecký, 2018 in Szotkowski, 2020)

2.3.4 Pohled práva

Pojem sexting v českých zákonech není přímo definován, narušil od některých států USA. Během provozování sextingu však může dojít k páčání protiprávního jednání, které může být klasifikováno jako přestupek, nebo v některých případech dokonce i jako trestný čin.

Jedním z paradoxů zákonů, které se dotýkají tématu sextingu, je opatření ohledně zachycování intimních snímků a videí před dovršením osmnácti let. Osoby starší 15 let mohou vést pohlavní život (nedopouští se tím trestného činu), nesmí se však při aktu fotografovat, natáčet nebo vést jiné záznamy (mohly by se tím dopustit trestného činu výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií) (Mašková, 2012).

Vzhledem k tomu, že v České republice neexistuje specifický zákon o sextingu, může být jeho realizace v případě tvorby sexuálně explicitních materiálů u nezletilých řazena do zákonů, které pojednávají o dětské pornografii, a to konkrétně do § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií (Szotkowski, 2020) a zároveň § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie.

Ačkoliv tento zákon stanovuje podrobný popis trestného chování, který pojednává zejména o zacházení s pornografickým dílem, tak sám o sobě neuvádí, co samotný pojem *pornografické dílo* znamená a jaký obsah videa či fotografie by měl obsahovat. Samotná definice dětské pornografie, tak v zákoně chybí a její hodnocení se pak v praxi odvíjí od znalců a orgánů činných v trestním řízení. Podle směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/92/EU (EUR-Lex, 2011 in Szotkowski, 2020) (dále jen směrnice) si však pod dětskou pornografií můžeme představit jakýkoliv materiál zobrazující dítě (pohlavní orgány dítěte), osobu se vzhledem dítěte (a její pohlavní orgány), realistické obrázky dítěte (tj. virtuální dětskou pornografií), které se účastní

buď skutečného, nebo předstíraného jednoznačně sexuálního jednání. (Szotkowski, 2020)

Jedním z problémů spojených se sextingem je otázka, zda u mladých provozovatelů sextingu chráníme více oběť, nebo pachatele. Jelikož oběť může být dlouhodobě poškozena z důvodu šíření těchto materiálů, což s sebou může nést riziko vzniku psychických poruch, sebepoškozování, suicidální myšlenek apod. Pachatel však vyvázne bez většího trestu vzhledem k tomu, že stále není plnoletý.

Další zákony, které mohou mít spojitost se sextingem:

- § 191 Šíření pornografie
- § 201 Ohrožování výchovy dítěte
- § 202 Svádění k pohlavnímu styku
- § 186 Sexuální nátlak
- § 187 Pohlavní zneužití
- § 185 Znásilnění

3. Prevence rizikového chování

Prevence je základem pro obranu proti střetu s rizikovými jevy v kyberprostoru. Následující kapitola je zaměřena na rozklíčování tohoto pojmu a jeho aplikaci na jednotlivá témata spojená s riziky v online prostoru, jako je kyberšikana, kybergrooming a sexting. Pro účely této práce definuji pouze prevenci primární, která slouží k předcházení rizikových jevů. Dále existuje prevence sekundární, ta je zaměřena na identifikaci a intervenci u jedinců, kteří již projevují počáteční příznaky spojené s rizikovým chováním. Terciární prevence se poté zaměřuje na snížení dopadu již existujícího problému.

3.1 Primární prevence

Pojmem prevence rozumíme všechna opatření směřující k předcházení a minimalizaci jevů spojených s rizikovým chováním a jeho důsledky. Prevencí může být jakýkoliv typ výchovné, vzdělávací, zdravotní, sociální či jiné intervence směřující k předcházení výskytu rizikového chování, zamezující jeho další progresi, zmírňující již existující formy a projevy rizikového chování nebo pomáhající řešit jeho důsledky. (MŠMT, 2013)

Aby byla primární prevence rizikového chování účinná je stálá a pravidelná práce s dětmi a dospívajícími. Ta by měla probíhat v malém kolektivu s jasně definovanými cíli prevence. Primární prevenci je možné dělit do několika kategorií dle výskytu a závažnosti rizikového chování ve skupině, popř. mezi jednotlivci. Podle Szotkowskiho (2020) je možné primární prevenci dělit na prevenci nespecifickou, která zabraňuje nežádoucím jevům obecně, a na specifickou, která je specificky zaměřená na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků. (Szotkowski, 2020)

Pokud budeme hovořit o specifické primární prevenci, tu je možné dále dělit do jednotlivých kategorií. Jak uvádí MŠMT (2013) specifickou primární prevenci lze rozdělit podle cílové skupiny, intenzity programu, podle prostředků a nástrojů, které program využívá a na jaké úrovni je zapojení cílové skupiny do tří úrovní (MŠMT, 2013):

1. **Všeobecná primární prevence** – zaměřuje se na běžnou populaci dětí a mládeže, zohledňuje pouze věková kritéria. Jedná se většinou o programy pro větší počet účastníků (obvykle školní třída, skupiny do 30 účastníků).
2. **Selektivní primární prevence** – zaměřuje se na skupiny osob, u kterých jsou ve zvýšené míře přítomny rizikové faktory pro vznik a vývoj různých forem rizikového chování a jsou většinou více ohrožené než jiné skupiny populace. Pracujeme zde s menšími skupinami, případně i jednotlivci.

3. **Indikovaná primární prevence** – je zaměřena na jedince, u kterých se již vyskytly projevy rizikového chování. Jedná se o práci s populací s výrazně zvýšeným rizikem výskytu či počínajících projevů rizikového chování. Jedná se o individuální práci s klientem.

3.2 Prevence v oblasti kyberšikany

Podkapitola je zaměřena na prevenci kyberšikany v rámci prostředí a vztahů, ve kterých se žáci nachází nejčastěji. Podkapitola popisuje prevenci z hlediska školy, žáků a rodičů.

3.2.1 Prevence z hlediska školy

Škola by měla žáky informovat o pravidlech používání technologií ve škole, to může pomoci ke snížení rizika vzniku nebezpečného jevu. Prostor pro toto téma je například v rámci multimediální výchovy nebo předmětu informačních technologií. Stejně jako šikany, není nasnadě konstatovat, že se kyberšikana ve škole nenachází na základě toho, že o ní nevíme.

Školám je dle Jurkové (2010) doporučeno jednak vytvoření základního přehledu o situaci na škole. K lepší orientaci o situaci je možné využít depistážního dotazníku, nebo rozhovorů se studenty. Na základě provedeného výzkumu je vhodné promyslet jaká preventivní opatření kyberšikany jsou adekvátní a následně je na škole realizovat. Zároveň je nutné vzdělávat studenty i zaměstnance v problematice bezpečného užívání internetu, a to za pomoci kreativních a efektivních způsobů. Například je možné vytvořit pravidla pro užívání internetu a elektronických zařízení a následně je vyvěsit ve škole. Důležité je konstatovat, že pravidly by se neměli řídit pouze studenti, ale rovněž i vyučující. Pojem kyberšikana je možné zavést i do školního řádu, ve kterém by měly ve spojitosti s tímto jevem zaznít také informace o tom, jak se kyberšikana identifikuje, či jakým způsobem se bude řešit a co nastane v případě odhalení (kázeňské postihy apod.). Také je možné vypracovat krizový scénář, který by měl vyučujícím i dětem poskytnout informace o tom, na koho je možné se obrátit v případě potřeby. Osoba, na kterou se mají žáci obrátit by měla být předem určená. Tento plán může být tvořen samotnými žáky za pomoci vyučujících. Starší žáci navíc mohou projekt představit v nižších ročnících, a tak téma upevnit jednak sobě, ale představit ho i mladším žákům.

Žáci mají chápat, že veškeré formy šikanování jsou nepřijatelné, a i když kyberšikana zdánlivě nemusí souviset s půdou školy, přesto může být na půdě školy řešena, jelikož by narušovala „zdravé klima“. Pozitivní klima ve škole je další nedílnou součástí prevence. Žáci by měli mít vytvořené takové podmínky, které jsou transparentní, jasné a srozumitelné. Posledním krokem, je uspořádání besedy pro rodiče, která by poskytovala informace o bezpečném užívání moderních technologií. (Jurková, 2010)

3.2.2 Prevence z hlediska žáků

Jurková (2010) určuje několik základních kroků, které žákům pomohou snížit intenzitu útoku a jeho dopad, případně odrazit útoky které by mohly následovat.

Prvním krokem je ukončení komunikace s agresorem. Záměrem agresora je ublížit oběti a reakce by mohla posílit tendenci chování opakovat. V případě, kdy nebude mít agresor odezvu ze strany své oběti, zvyšuje se tím pravděpodobnost, že své chování změní nebo opustí. Druhým krokem je blokáce útočníka na internetových stránkách. Nemusí to být definitivním řešením, jelikož útočník může změnit svou identitu, ale výrazně mu tímto znesnadníme jeho konání. Dále je potřeba útok oznámit. Důležité je, aby se mělo dítě komu svěřit se svým problémem, ideálně by touto důvěrnou osobou měl být nějaký dospělý. V případě, kdy dítě ve svém okolí nemá důvěrnou osobu, může se obrátit na linku bezpečí. Při každém útoku je zapotřebí uchovat důkazy. Ty jsou důležité zejména pro oběť, jelikož na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi zahájeno šetření. Těmito důkazy mohou být SMS zprávy, e-mailové zprávy, nebo zprávy z chatu. Dalším doporučením je vyhledání psychologa, u kterého je dobré se zaměřit na trénink asertivity.

Pro svědky a okolí doporučuje Jurková (2010) následující postup. Prvním bodem pro svědky kyberšikany je zvýšená všímavost a pasivní přístup. Početnost publika, které je svědkem kyberšikany, pomáhá zvyšovat tlak na oběť a prohlubuje tak její trápení. Je zapotřebí dát jasný signál, že je kyberšikana špatná. Dále je na místě vhodně podpořit oběť. Poradit jí, co má dělat, či na koho se má obrátit. Případně pomoci kyberšikanu nahlásit.

3.2.3 Prevence z hlediska rodičů

Rodiče hrají v prevenci rizikových jevů nejdůležitější roli. Jelikož právě oni formují své dítě. Jurková (2010) stanovuje základní postupy, které mohou provést rodiče vzhledem k prevenci výskytu kyberšikany u dětí. Prvním bodem při prevenci by mělo být seznámení dítěte s etiketou, což jsou primární pravidla pro chování na internetu. Jedním z těchto pravidel je, že bychom se na internetu neměli chovat jinak, než se chováme v reálném životě, a že pro toto chování platí stejná pravidla. Druhým bodem je ujistění se, že škola, do které dítě dochází má vhodný vzdělávací program o bezpečnosti na internetu. Třetí bod hovoří o chování samotných rodičů v prostředí internetu a o tom, že by měli být vzorem vhodného užívání moderních technologií. Zároveň by měl rodič budovat otevřenou a upřímnou komunikaci s dítětem. Je dobré si všimnout varovných znaků a toho, zda se děje něco neobvyklého, či jak se dítě při elektronické komunikaci chová, včetně jeho reakcí na přítomnost rodiče.

3.3 Prevence v oblasti kybergroomingu

Tato podkapitola popisuje prevenci kybergroomingu. První je popsána prevence, která vychází přímo z chování žáků. Kybergrooming je velice nebezpečným jevem, který je těžké odhalit. Z tohoto důvodu je nesmírně důležitá informovanost právě samotných žáků. Velmi důležitou roli také sehrávají v prevenci kybergroomingu rodiče.

3.3.1 Prevence z hlediska žáků

O2 Chytrá škola (2018) popisuje několik rad, kterými je dobré se řídit, pokud žák nemá přijít do kontaktu s kybergroomerem. Při pohybu v online prostředí je důležité si uvědomit, že ne všechny nabídky a sliby, které žák od útočníků obdrží, jsou pravdivé, a tak by se jimi neměl nechat oklamat. Kybergroomer se často nechá chytit do své vlastní pasti, v komunikaci se tak často vyskytují nesrovnalosti, na které by se žák měl zaměřit. Pro žáka je nezbytné stanovení osobních hranic, obzvláště pokud jde o intimní materiály, které by neměl nikdy a nikomu zasílat. Žák by kromě intimních materiálů neměl na internetu sdílet žádné další osobní údaje. Přestože internetová komunikace může působit anonymně, ve skutečnosti tomu tak není. O každé naplánované schůzce by měl žák informovat své rodiče, nebo dospělého kterému důvěřuje.

3.3.2 Prevence z hlediska rodičů

Dle O2 Chytrá škola (2018) je klíčové udržovat otevřenou komunikaci se svými dětmi o tom, co na internetu dělají. Dítě by mělo mít umístěn počítač na místech, která jsou pro rodiče dostupná a umožňují jim částečnou kontrolu nad aktivitami, které dítě skrze počítač provádí. Dítě by mělo být zároveň od rodičů seznámeno s potenciálními riziky, která se s používáním internetu pojí. Přístup založený na absolutním zákazu práce s počítačem a internetem je neefektivní, proto je vhodné najít spíše metody založené na vzájemné důvěře a pochopení.

3.4 Prevence v oblasti sextingu

Jedinou z neúčinnějších prevencí proti sextingu je neposkytovat prostřednictvím internetu své intimní materiály žádnou formou a nikomu. Důležité je děti informovat o možných následcích, které mohou nastat v případě sdílení intimního materiálu s druhou osobou. Pokud budeme hovořit o prevenci z pohledu školy měla by vypadat následovně. Prevence by měla spočívat například ve vytvoření sady preventivních materiálů z oblasti rizikového chování na internetu, v přípravě přednášky o důležitosti odpovědného používání moderních technologií, v realizaci projektových dnů zaměřených na tuto problematiku, v začlenění otázky sextingu a jeho rizik do výuky sexuální výchovy, v seznámení dětí s protiprávním jednáním, kterého se mohou u sextingu dopouštět, i s jeho důsledky atd. Podstatná je rovněž vzájemná podpora a spolupráce rodičů a školy, včetně podpory dalšího vzdělávání pedagogů. (Szotkowski, 2020)

3.4.1 Řešení z hlediska školy

Dle Szotkowského (2020) by škola měla jednat následovně. Nejprve by měla podpořit a uklidnit oběť. Lze očekávat přehnané reakce dítěte, které mohou v případě eskalovaného sextingu vést až k suicidálnímu chování, a jelikož učitel je hned po rodičích dítěti nejbližší, může v této oblasti sehrát hlavní roli. Následně by se škola měla zorientovat ve vzniklé situaci a případ důkladně vyšetřit. Stěžejní je co nejdříve zajistit závadný obsah, aby nedošlo k eskalaci sextingu. K tomu je důležité porozumět vzniklé situaci. To zahrnuje zjištění, za jakých okolností sextingové materiály vznikly (motiv, příčina), kdo ze školy je do případu zapojen a jakou v něm hraje roli. Dále, kde všude se materiály nacházejí. Dalším postupem je zajistit důkazní materiál, a to od oběti, zúčastněných dětí (v pozici agresora/agresorů i publika) a z internetu. Učitel by měl např. pořídit snímky obrazovek, stáhnout inkriminované internetové stránky do lokálního počítače, udělat zálohu SMS zpráv, emailových zpráv, zpráv z chatu atp. Dále by měl zajistit seznam žáků, kteří se na daném případě podílejí, např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti (za těchto okolností je dobré zajistit i odkazy na jejich profily). V případě problémů s obstaráním důkazů – materiál je například zavěšen v uzavřené diskusní skupině na sociální síti, do které mají přístup jen některé děti nebo vybraní žáci, kteří tam oběť kyberšikanují – by měl učitel kontaktovat specialisty, jenž jsou schopni si za těchto okolností poradit, tj. specializovanou poradnu, popř. kriminalisty z oddělení informační kriminality Policie ČR. Důkazní materiály jsou zásadní pro zahájení vyšetřování a také při komunikaci s rodiči agresora/agresorů i oběti. V případě svědků je pak zapotřebí neodhalit jejich identitu a zajistit jim bezpečí. (Szotkowski, 2020)

Szotkowski (2020) v následujícím kroku, pokládá za vhodné využít odborné pomoci, kontaktovat rodiče oběti i agresora. Pokud škola zajistí důkazy, může využít podpory odborných externích institucí. V případech, kdy situace přesahuje kompetence školy, je nutné kontaktovat Policii ČR, OSPOD. Rodičům lze poradit, aby využili právních služeb, např. mohou zažalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu apod. (Szotkowski, 2020)

Na základě konečného verdiktu zvolit odpovídající opatření a realizovat prevenci. Je nutné po vyšetření celé situace trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (např. Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologické poradny...) a dalších subjektů (např. rodičů), aby se předešlo opětovnému zneužití a šíření intimních materiálů dítěte. Škola by při trestání agresora/agresorů měla postupovat v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy, např. krizovým plánem, minimálním preventivním programem, popř. využít konzultací s Českou školní inspekcí. (Szotkowski, 2020)

3.4.2 Řešení z hlediska žáků

Szotkowski (2020) uvádí jako postup řešení sextingu několik zásad, které na sebe nemusí přímo navazovat. Dítě by především mělo zachovávat klid a pachatele neblokovat. To je důležité z důvodu zachování kompletní komunikace a následného pořízení důkazů. V rámci některých online služeb při blokaci ztratíme veškeré informace. Důkazy je možné pořídit pomocí snímku obrazovky, zálohováním SMS zprávy apod... Zároveň s tím je důležité okamžitě ukončit komunikaci s pachatelem. Nevyhrožovat mu, nemstít se, to by mohlo vést ke zneužití intimních materiálů útočником. Nejdůležitějším krokem je vyhledání pomoci a oznámení útoku dospělým. Zásadní je nezůstat na takový problém sám a někomu se svěřit, například rodiči, učiteli nebo anonymní poradně na internetu. U sextingových materiálů hraje důležitou roli čas, protože pokud dojde k jejich zveřejnění, může nastat jejich nekontrolované šíření, což posléze znesnadňuje jejich blokaci a stažení z internetu. Většinou je tak zapotřebí přizvat odborníka s vyšší IT gramotností, například z řad erudovaných pracovníků specializovaných poraden či Policie České republiky, který je schopen briskně zasáhnout a útočnika nejen zastavit, ale také odhalit, aby mohl být za své aktivity následně potrestán. (Szotkowski, 2020)

3.4.3 Řešení z hlediska rodičů

Rodiče mají v oblasti sexuality dítěte nesmírně důležité postavení, protože to, zda s ním komunikují o sexu, a především jakým způsobem, ovlivní jeho pozdější sexuální chování (Wyckoff, 2008 in Szotkowski, 2020 s. 114). Měli by tak preventivně působit na své děti po celou dobu jejich sexuálního vývoje, v období dospívání je navíc v tomto ohledu i kontrolovat. Jak uvádí publikace *Děti a jejich sexualita: rádce pro rodiče a pedagogy* (2014), rodičovská kontrola může souviset se snížením rizikového sexuálního chování, se správným užitím ochrany, menším počtem sexuálních partnerů, pozdějším nástupem sexuálního života atd. Podstatné ovšem je, aby byl přístup rodičů v této oblasti přátelský, nikoliv dominantní či dramatický, a to z důvodu pozitivního ovlivnění sexuality dítěte (Mueller, 1990 in Szotkowski, 2020), které by nemělo mít v případě nouze obavy oslovit rodiče se svým problémem a požádat je o pomoc.

Dle Szotkowski (2020) by měli rodiče v případě, kdy se dítě stane obětí vlastních sextingových materiálů, postupovat následovně. Nejprve by měli dítěti zajistit podporu a bezpečí. Dítě by nemělo být potrestáno za to, že přišlo za rodičem s důvěrou a svěřilo se mu s problémem. Pocit bezpodmínečné podpory je pro dítě velice důležitý. Dále by si měl rodič vytvořit ucelenou představu o dané situaci. Zjistit, co se dítěti stalo a proč, za jakých okolností vznikly sextingové materiály, kdo je do sextingu zapojen a z jakého důvodu. Neméně důležitou informací je to, kde všude se dané materiály nachází, zda si je např. neposílají spolužáci mezi sebou. Následujícím krokem by mělo být zajištění důkazních materiálů, tzn. vytvoření snímků obrazovky, zálohování SMS zpráv apod. Dalším krokem je kontaktování odborné pomoci, tou může být škola, specializovaná instituce aj. Cílem této části je zabránit následnému šíření intimních materiálů dítěte a jejich stažení z oběhu (např. z mobilních zařízení zúčastněných dětí). Při podezření ze spáchání trestného činu – komerční sexuální zneužívání (dětská pornografie, dětská prostituce, obchod s dětmi), kybergrooming, kyberstalking, vyhrožování nebo vydírání – je na místě kontaktovat Policii ČR. S blokací materiálů, odhalením identity útočníka a promýšlením postupu řešení může také pomoci specializovaná poradna, např. Poradna projektu E-Bezpečí, disponující odborníky z řad psychologů, pedagogů, právníků, policistů atd. (Szotkowski, 2020)

Szotkowski (2020) dále uvádí, že by rodič neměl využívat nefunkční metodu zákazu práce s digitálními technologiemi. Tyto zákazy situaci neřeší a nemají preventivní efekt. Tyto zákazy používání omezují přirozenou komunikaci dětí, které jsou zvyklé na internetové služby a jejich používání. Posledním krokem, který by měl přijít ze strany rodičů, je vyvození důsledku a stanovení opatření. Rodič by měl vždy požadovat konečný verdikt týkající se toho, jak budou pachatelé potrestáni a jaká opatření budou učiněna, aby nedošlo k dalšímu zneužití a šíření intimních materiálů dítěte. V případě, že již nelze šíření sextů zastavit – došlo k rozvoji nekonsensuálního sextingu, měl by být rodič dítěti oporou a zajistit mu, např. ve spolupráci se školou, odbornou psychologickou pomoc, neboť se bude muset postupně smířit s faktem, že jej dané materiály mohou provázet celým životem, což s sebou nese značná rizika (šikana, kyberšikana, ztráta prestiže atp.). (Szotkowski, 2020)

4. Projekty zabývající se nebezpečím na internetu

Tato kapitola je věnována náhledu na preventivní činnosti, vzdělávací projekty, programy a videa, která se zabývají výše popsányými tématy. Kromě kyberšikany, kybergroomingu a sextingu však popisují i další závažné jevy internetu, kterými jsou např. kyberstalking, webcam trolling a další.

4.1 Projekt E-Bezpečí

Projekt E-bezpečí je iniciativa, která se zaměřuje na oblast primární prevence rizikového chování. Zaměřuje se na prevenci, edukaci, vědeckou činnost a mnohé další předměty. Webové stránky jsou zaměřeny na osvětu o jednotlivých rizikových jevech online prostoru. Projekt je mimo jiné podporovaný Ministerstvem vnitra České republiky, Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky. Zároveň úzce spolupracuje s mnoha firmami, kterými jsou například O2, Linka bezpečí, Vodafone aj.

4.2 Sexting.cz

Tato webová stránka spadá pod doménu E-Bezpečí a popisuje samostatné téma sextingu, jak napovídá její název. Krom přesné charakteristiky popisuje i mnohé kauzy z České republiky, ale i ze zahraničí.

4.3 #martyisdead

Internetová televize Mall.tv a producentská společnost Bionaut natočily ve spolupráci s odborníky na internetovou bezpečnost seriál s názvem #martyisdead, který je orientován na problematiku kyberšikany a s ní souvisejících rizikových jevů. V osmi dvanáctiminutových epizodách seriál prezentuje příběh náctiletého chlapce, který před svou náhlou smrtí musel čelit kyberšikaně (Mall.tv, 2020).

4.4 O2 chytrá škola

Projekt O2 chytrá škola je iniciativa nadace O2, která si klade za cíl vzdělávat děti, rodiče a učitele v bezpečném a efektivním využívání technologií a internetu. Zaměřuje se na poskytování užitečných informací a nástrojů pro zlepšení digitální gramotnosti a internetové bezpečnosti. Projekt nabízí nejen informace, ale i zpracované materiály, které lze snadno využít pro práci s dětmi v rámci výuky ve škole, popř. programu zájmových kroužků aj.

5. Dotazníkové šetření

V rámci praktické části této bakalářské práce byl vytvořen dotazník, který je analýzou míry obeznámenosti s rizikovými jevy kyberprostoru a s postupy při setkání s nimi, mezi žáky základních a středních škol.

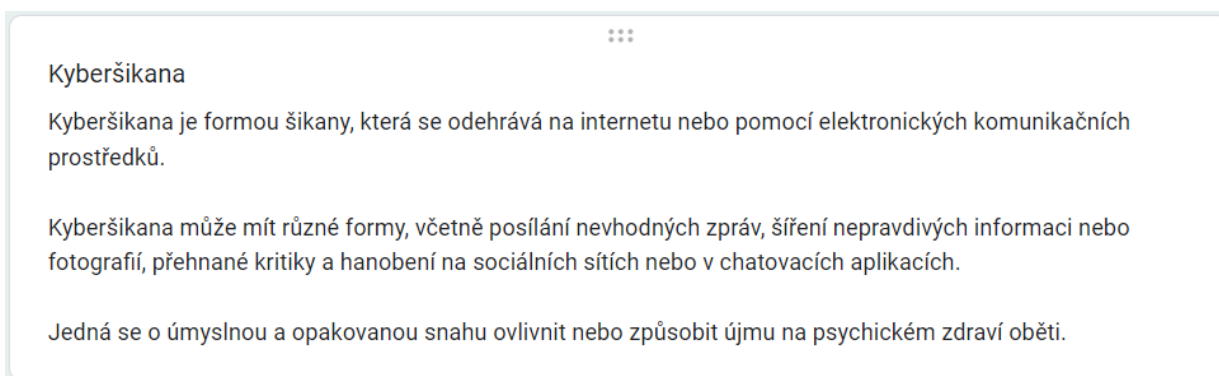
První část dotazníku se zaměřuje na základní údaje, kterými jsou pohlaví a typ navštěvované školy. Tyto informace mohou ovlivnit vnímání a zkušenosti s rizikovými jevy. Následující otázky jsou věnovány už samotné bezpečnosti na internetu. Tyto otázky mají za cíl zjistit, zda se žáci už někdy cítili v online prostředí v ohrožení. V případě, že respondenti uvádí, že byli vystaveni nějakému riziku, dotazník dále zkoumá, kde k tomu došlo. Následující otázka zjišťuje, kam by se žáci obrátili v případě, že by byli vystaveni riziku.

Další části šetření jsou věnovány konkrétním jevům, kterými jsou kyberšikana, kybergrooming a sexting. Nejprve je položena otázka, zda se žáci již s daným termínem setkali. Dále následují otázky, které zjišťují, zda žáci vědí, kam se obrátit pro pomoc, popř. jakým způsobem by se sami zachovali. U každého jevu jsou otázky položeny odlišným způsobem. Při tvorbě jednotlivých otázek bylo využito zkušeností načerpaných při zkoumání konkrétních případů, které jsou popsány výše, či dostupných materiálů z osobní projektové činnosti v preventivních programech. U kyberšikany bylo předpokládáno, že je tento jev ve většině případů znatelný i pro okolí oběti nebo pachatele, a tak jsou otázky mířeny na obecné setkání respondenta s tímto jevem. Kybergrooming je naopak jev, který je ve spoustě případů uzavřený a probíhá pouze mezi obětí a pachatelem, tudíž jsou otázky formulovány cíleně na osobní zkušenost respondenta. V případě sextingu jsem opět otázky pokládala směrem k respondentovi, jelikož je to velice citlivé téma a pro účely bakalářské práce bylo přínosné zkoumat, zda se s ním setkali osobně, nikoliv zda se se zasíláním intimních materiálů setkal spolužák.

Forma možných odpovědí u otázek se dá rozdělit do tří kategorií. První kategorií jsou otázky, na které bylo možné odpovědět pouze dvěma způsoby např. ano či ne. Tyto otázky slouží pro získání jednoznačných binárních odpovědí. Díky jasné volbě jsem tímto způsobem eliminovala údaje, které by mohly zkreslit výpovědní hodnotu dotazníku. Druhý typ odpovědí obsahoval několik uzavřených možností, např. „Ano, dobře vím.“, „Slyšel(a) jsem o tom, ale nejsem si jistý(á) definicí“, „Nikdy jsem o tom neslyšel(a).“ aj. Druh těchto odpovědí mi umožnil získávat nezkreslená jasně vypovídající. Zároveň jsem tuto formu aplikovala u otázek, u kterých jsem neviděla žádné další možné východisko odpovědi. Poslední variantou byly otevřené odpovědi, do kterých žáci mohli zapsat i své vlastní nápady. Princip těchto odpovědí jsem využila k získání nových poznatků o cílové skupině respondentů. Díky těmto odpovědím jsem přišla na nová místa kyberprostoru, která mi doposud nebyla známá.

Samotná formulace otázky a možnosti odpovědi zároveň mohla na některé jedince působit jako forma osvěty. Pro žáky může být otázka prvotním impulsem k zamyšlení se nad tím, co vše mohou rizikové jevy v kyberprostoru představovat, a to je může motivovat k dalšímu informování se o tomto tématu. Do formuláře jsem zároveň vložila několik krátkých definic, které měly za úkol žákům osvětlit danou problematiku a popř. si toto téma upevnit. Definice samotného problému byla ve formuláři umístěna vždy až pod otázkou, která se na tuto definici ptala.

Obr. 1 – definice kyberšikany

Three dots

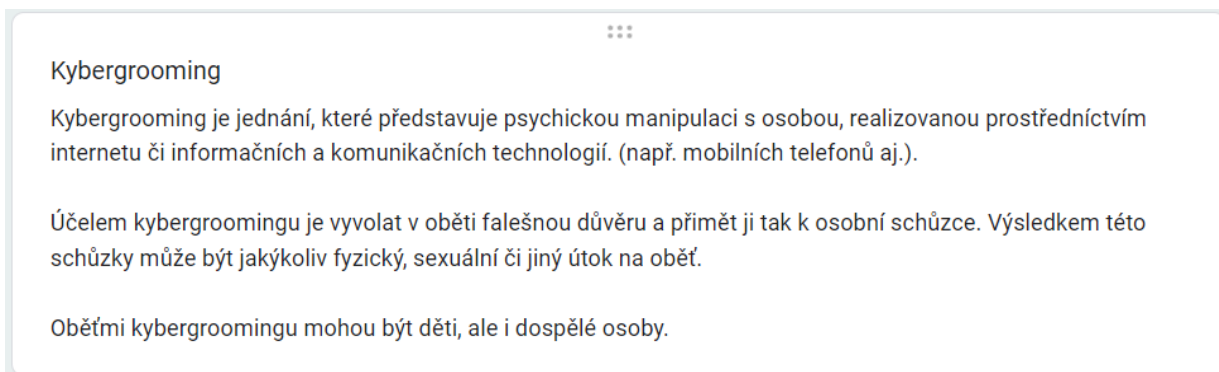
Kyberšikana

Kyberšikana je formou šikany, která se odehrává na internetu nebo pomocí elektronických komunikačních prostředků.

Kyberšikana může mít různé formy, včetně posílání nevhodných zpráv, šíření nepravdivých informací nebo fotografií, přehnané kritiky a hanobení na sociálních sítích nebo v chatovacích aplikacích.

Jedná se o úmyslnou a opakovanou snahu ovlivnit nebo způsobit újmu na psychickém zdraví oběti.

Obr. 2 – definice kybergroomingu

Three dots

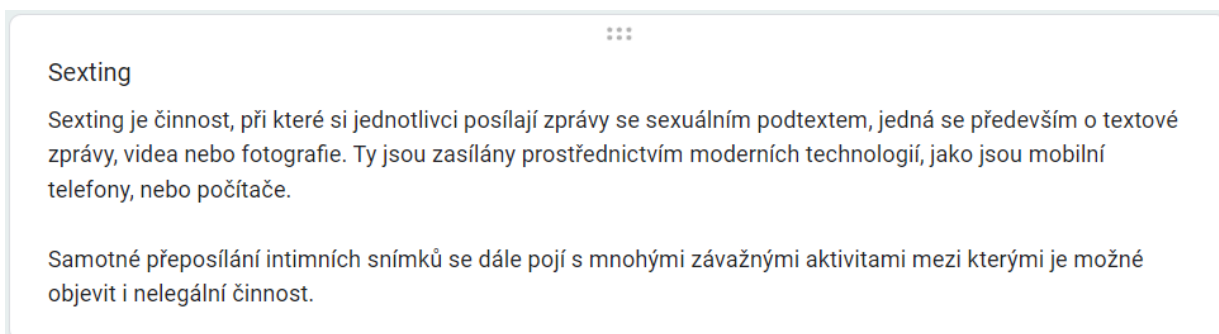
Kybergrooming

Kybergrooming je jednání, které představuje psychickou manipulaci s osobou, realizovanou prostřednictvím internetu či informačních a komunikačních technologií. (např. mobilních telefonů aj.).

Účelem kybergroomingu je vyvolat v oběti falešnou důvěru a přimět ji tak k osobní schůzce. Výsledkem této schůzky může být jakýkoliv fyzický, sexuální či jiný útok na oběť.

Oběťmi kybergroomingu mohou být děti, ale i dospělé osoby.

Obr. 3 – definice sextingu

Three dots

Sexting

Sexting je činnost, při které si jednotlivci posílají zprávy se sexuálním podtextem, jedná se především o textové zprávy, videa nebo fotografie. Ty jsou zasílány prostřednictvím moderních technologií, jako jsou mobilní telefony, nebo počítače.

Samotné přeposílání intimních snímků se dále pojí s mnohými závažnými aktivitami mezi kterými je možné objevit i nelegální činnost.

Dotazník byl tvořen pomocí online služby Google Forms. Tuto platformu jsem zvolila z důvodu dostupnosti a možnosti snadného rozšíření mezi respondenty pomocí odkazu, popř. QR kódu. Šetření jsem šířila pomocí online komunikace mezi žáky základních a středních škol po celé České republice. Celkem na dotazník odpovědělo 177 respondentů z toho 49 žáků základních škol a 128 žáků střední škol. Některé odpovědi nebylo vhodné do statistiky vzešlé z dotazníku zahrnout, jelikož bylo zřejmé, že autoři odpovědí nepojali vyplnění otázek dostatečně seriózně. Jejich započítáním by mohl být výsledný závěr zkreslen, čímž by byla degradována celá praktická část bakalářské práce. Většinu dotazovaných tvoří žáci, kteří se pohybují v mých blízkých kruzích v rámci zaměstnání, skautingu a letního dětského tábora. Výsledky výzkumu zároveň zohledním při tvorbě preventivních programů v jednotlivých skupinách, které jsem zde jmenovala. Zároveň předpokládám, že výzkum poukáže na možné nedostatky v informovanosti mladých lidí na jejichž vzdělávání se mohu dále podílet.

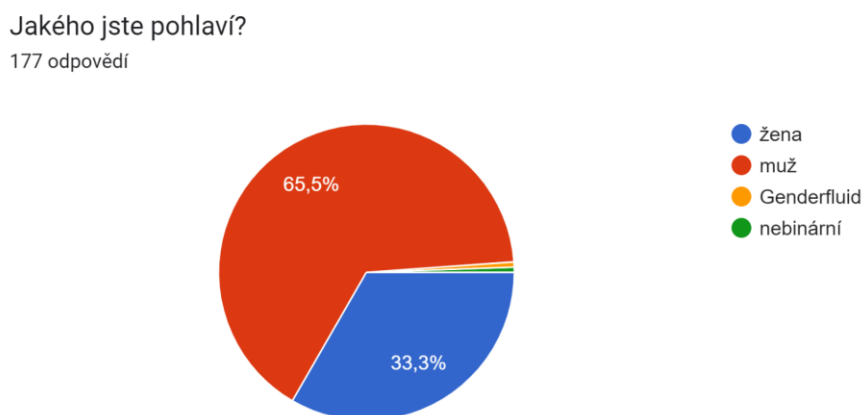
Mým hlavním cílem dotazování bylo zjištění míry informovanosti žáků základních a středních škol v mém okolí. Chtěla jsem se dozvědět více o rozdílu v poměru obeznámenosti u dívek a chlapců. Zároveň mě zajímal rozdíl vzdělání v této oblasti mezi žáky základních a středních škol.

5.1 Výsledky šetření

Tato podkapitola je věnována popisu jednotlivých odpovědí na otázky zahrnuté v dotazníku, který byl šířen mezi žáky základních a středních škol.

1. Otázka: Jakého jste pohlaví?

Graf 1 – rozdělení respondentů podle pohlaví

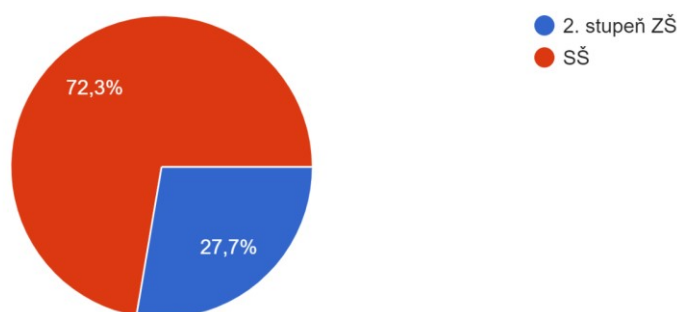

První otázka zjišťuje pohlaví respondentů. Dotazník vyplnilo 117 mužů, což představuje většinu respondentů. Ženy tvořily menší část respondentů s celkovým počtem 59. Kromě toho dotazník nabízel i odpověď pro osoby, které se neztotožňují ani s jednou z tradičních genderových identit muž/žena. V této kategorii byly zaznamenány odpovědi od 2 osob, které se identifikují jako nebinární, nebo gender fluid. Tato data poskytují vhled do genderového složení respondentů, což se může promítat do zkušeností a názorů na kybernetickou bezpečnost. Díky této otázce mohu pozorovat rozdíly v obeznámenosti mezi jednotlivými gendery.

2. Otázka: Jaký typ školy navštěvujete?

Graf 2 – typy škol navštěvované respondenty

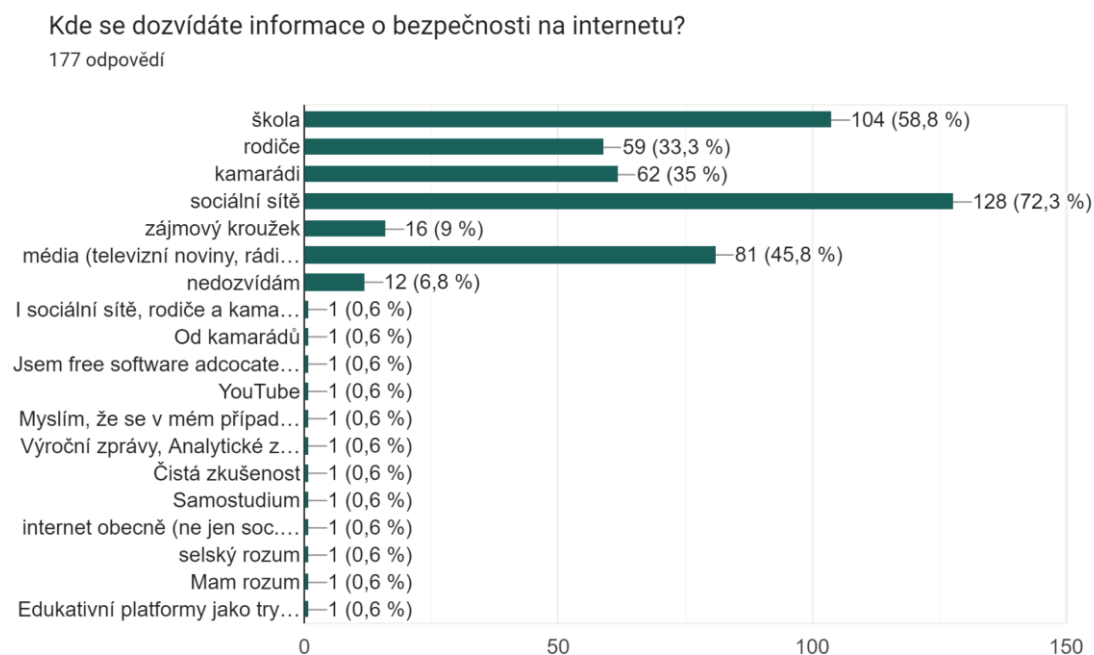
Jaký typ školy navštěvujete?
177 odpovědí

Druhá otázka je zaměřena na zjištění, jaké typy škol respondenti navštěvují. Škola, ze které respondenti pocházejí, může ovlivnit jejich vnímání a zkušenosti s kybernetickou bezpečností. 73 % odpovědí pochází od žáků středních škol. Žáci základních škol, tvořili 27,7 % odpovědí. Tento okruh respondentů jsem zvolila z toho důvodu, že sama s touto věkovou kategorií nejvíce pracuji v zájmových kroužcích, případně v rámci mého zaměstnání.

3. Otázka: Kde se dozvídáte informace o bezpečnosti na internetu?

Graf 3 – zdroje informací o bezpečnosti na internetu

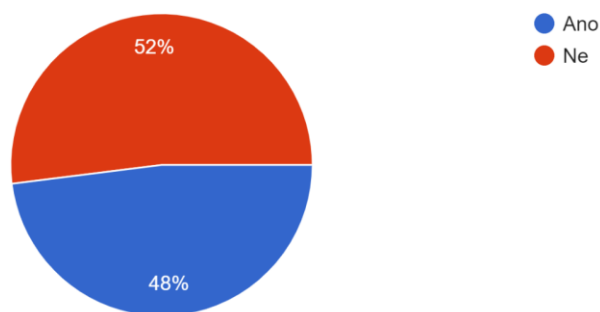
Tato otázka zjišťuje, kde žáci získávají informace o bezpečnosti na internetu. Výsledky ukazují, že nejvíce respondentů získává informace prostřednictvím sociálních sítí, což zdůrazňuje roli těchto platform ve vzdělávání. Dalším významným zdrojem je školské prostředí. Dále žáci uvádí rodinné a sociální zázemí. To ukazuje na skutečnost, že sociální okruh má velice významný vliv, jak jsou mladí lidé informováni o kybernetické bezpečnosti. Několik žáků také uvedlo, že informace získávají i v zájmových kroužcích. Méně časté byly odpovědi zahrnující specifické vzdělávací zdroje, osobní zkušenost a různé typy médií.

V této otázce jsem zvolila otevřenou volbu odpovědí, díky čemuž respondenti mohli napsat svou preferovanou metodu pro získávání informací. Použitá forma odpovědí mi přišla nejvíce vhodná, vzhledem k tomu, že zdrojů, ze kterých lze čerpat znalosti v tomto odvětví, je velké množství. Vzhledem k otevřeným odpovědím jsem mohla zároveň získat povědomí o možných zdrojích, které mi doposud nebyly známé. Jednou ze stránek, se kterou jsem nebyla seznámena, je stránka TryHackMe, která se objevila v jedné odpovědi.

4. Otázka: Cítíte se někdy v online prostředí ohrožení?

Graf 4 – pocity ohrožení v online prostředí

Cítíte se někdy v online prostředí ohrožení?
177 odpovědí

Tato otázka je zásadní pro pochopení kolik žáků ZŠ a SŠ se cítí vystaveno rizikům při používání internetu. 52 % respondentů uvedlo, že se nikdy necítí ohrožení online. Tato skupina tvoří více než polovinu dotazovaných a jejich zkušenosti naznačují, že se nikdy necítí ohrožení online, nebo nebyly napřímo vystaveny situacím, které by považovali za nebezpečné. Naopak, 48 % žáků potvrdilo, že se v online prostředí již cítili býti ohroženi.

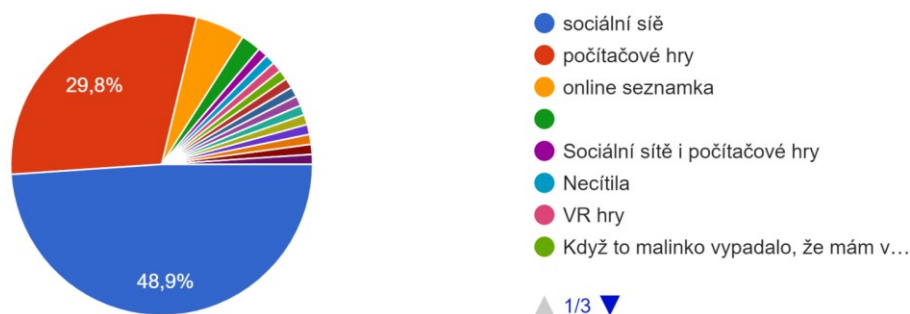
Na otázku bylo možné odpovědět pouze ano, nebo ne. To z toho důvodu, že bylo s těžší, zda respondenty určitá situace postihla či nikoliv. Použitím jednoduchých binárních odpovědí jsem mohla získat jasné a přímočaré odpovědi, které jsou snadno analyzovatelné. Navíc mi tato forma pomohla k omezení nejednoznačných odpovědí, které by mohly zkreslit získaná data.

5. Otázka: Pokud ano, kde k tomu došlo?

Graf 5 – místa online prostoru ve kterých se respondenti cítili v ohrožení

Pokud ano, kde k tomu došlo?

94 odpovědi

48,9 % respondentů se cítilo přímo ohroženými v prostředí sociálních sítí, 29,8 % v rámci počítačových online her. 5,3 % respondentů uvedlo online seznamky. Dále se zde vyskytují jednotlivé odpovědi, které uvádějí prostředí virtuální reality, potencionálních virů, kombinaci sociálních sítí a počítačových her, phishingové útoky a online služby, kterými jsou Teamspeak, Discord, hry Counter-Strike, služby Omegle a podvody na internetovém bazaru Bazoš. Tyto odpovědi ukazují, jak velké množství míst v online prostoru může skrývat nebezpečí.

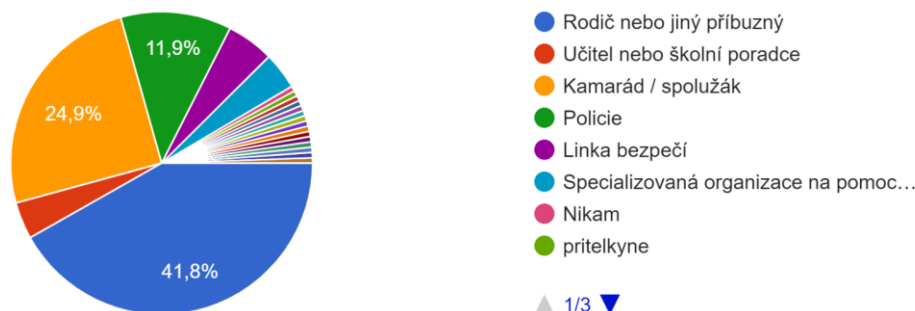
Tato otázka měla otevřené odpovědi a respondenti mohli dopisovat konkrétní místa v kyberprostoru dle svého uvážení. Jak průzkum vypovídá, škála těchto míst je vysoká. Bodem zájmu zároveň bylo, zda z dotazníku vyplynou i místa, o kterých mi z počátku nebylo zřejmé, že by se na nich mohlo skrývat riziko nebezpečí. V rámci odpovědi žádné takové místo nebylo nalezeno.

6. Otázka: Kam byste se obrátili pro pomoc, pokud byste se stali obětí některého z rizikových jevů (kyberšikana, kybergrooming, sexting aj.)?

Graf 6 – zdroje pomoci při rizikových jevech

Kam byste se obrátili pro pomoc, pokud byste se stali obětí některého z rizikových jevů (kyberšikana, kybergrooming, sexting aj.) ?

177 odpovědí

Nejčastěji, celkem 41,8 % respondentů, by se žáci v takové situaci obrátili na rodiče nebo jiné příbuzné. Druhá nejčastější skupina, 24,9 % žáků, by hledala podporu u kamarádů nebo spolužáků. Další početnou skupinu tvořilo 11,9 % respondentů, kteří by se obrátili na policii. Linka bezpečí byla zvolena devíti žáky, zatímco specializované organizace na pomoc obětem kyberšikany, školní poradci nebo učitelé byli uvedeni pouze ve 4 % odpovědí. Kromě těchto odpovědí by několik jedinců řešilo problém pomocí vypnutí počítače, nebo utnutím komunikace.

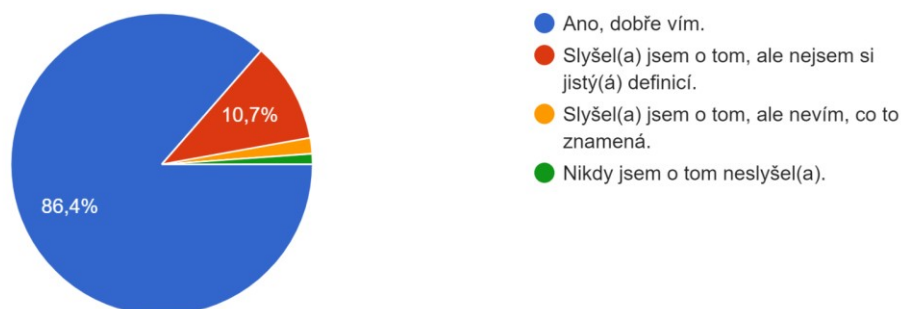
Tato otázka je klíčová pro porozumění, na jaké zdroje podpory se žáci spoléhají v případech, kdy se cítí ohroženi. Otevřené odpovědi mi umožnily získat specifitější informace o tom, jaké konkrétní zdroje podpory jsou žáky považované za důvěryhodné a dostupné.

7. Otázka: Víte, co znamená pojem kyberšikana?

Graf 7 – povědomí o pojmu kyberšikana

Víte, co znamená pojem kyberšikana?

177 odpovědí

86,4 % respondentů se domnívá, že velmi dobře rozumí tomu, co kyberšikana znamená. To může naznačovat vysokou míru informovanosti v této oblasti mezi dotazovanými. 10,7 % respondentů sice slyšelo o kyberšikaně, ale nejsou si jisti přesnou definicí. To naznačuje, že mají povědomí o této problematice, a zároveň to poukazuje na nutnost dalšího vzdělávání v této oblasti. 1,7 % žáků o kyberšikaně slyšelo, ale nevědělo, co tento termín zahrnuje. Pouze 1,1 % respondentů uvedlo, že o kyberšikaně nikdy neslyšelo.

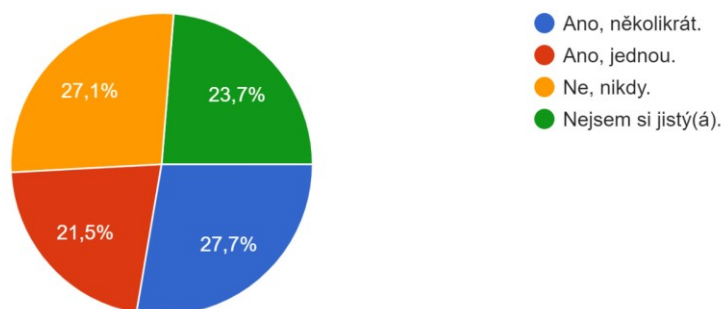
Předmětem této otázky je spíše subjektivní pocit, že respondent zná definici tohoto termínu, nikoliv zda ví, co tento termín označuje a jak vymezuje daný jev v kontextu jiných rizikových jevů v kyberprostoru.

8. Otázka: Byli jste někdy svědky kyberšikany?

Graf 8 – míra zkušeností s kyberšikanou v roli svědků

Byli jste někdy svědky kyberšikany?

177 odpovědí

Na tuto otázku 27,1 % respondentů uvedlo, že nikdy nebyli svědky kyberšikany. Dalších 23,7 % žáků si nebylo jistých, zda situaci, které byli svědky, lze klasifikovat jako kyberšikanu. 21,5 % osob přiznalo, že byli svědky kyberšikany jednou, zatímco 27,7 % osob uvedlo, že byli svědky kyberšikany několikrát. Tyto odpovědi ukazují na to, že značná část dotázaných má přímou zkušenost s tímto typem agresivního chování online.

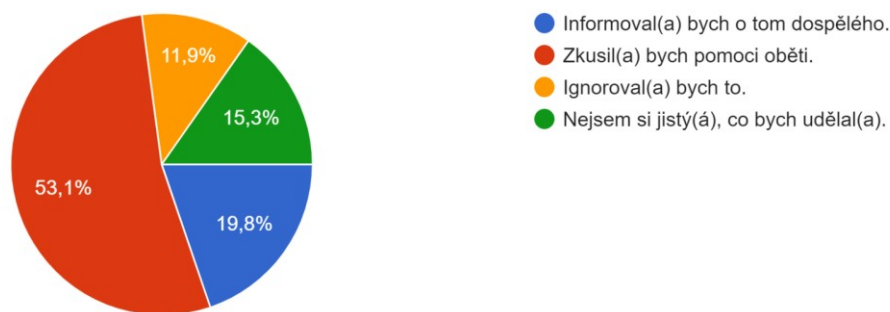
Otázka „Byli jste někdy svědky kyberšikany?“ pomáhá zjistit, v jaké míře se žáci setkali s tímto rizikovým jevem. Pokud by v tomto případě odpovědělo více respondentů kladně, naznačovalo by to, že je kyberšikana běžným problémem. Zároveň počet respondentů, kteří odpověděli záporně a tím pádem se neseťkali s tímto jevem, může naznačovat buď nízkému výskytu kyberšikany mezi žáky, nebo zároveň nedostatečnému povědomí o tom, co kyberšikana zahrnuje.

9. Otázka: Pokud byste byli svědky kyberšikany, jak byste reagovali?

Graf 9 – reakce na setkání s kyberšikanou

Pokud byste byli svědky kyberšikany, jak byste reagovali?

177 odpovědí

Na otázku, jak by respondenti reagovali, pokud by byli svědky kyberšikany, se objevily různé odpovědi. Největší skupina, 53,1 % osob, by se snažila oběti pomoci. Dále 19,8 % respondentů by volilo informování dospělé osoby, kterým může být jedinec z řad vyučujících nebo rodič. Naproti tomu 11,9 % osob by situaci ignorovalo, možná kvůli nedostatku znalostí o zásahu nebo neochotě zapojit se do konfliktu. Nejistotu o své reakci a jednání, vyjádřilo 15,3 % respondentů, což může ukazovat na potřebu dalšího vzdělávání o efektivních způsobech reakce na kyberšikanu.

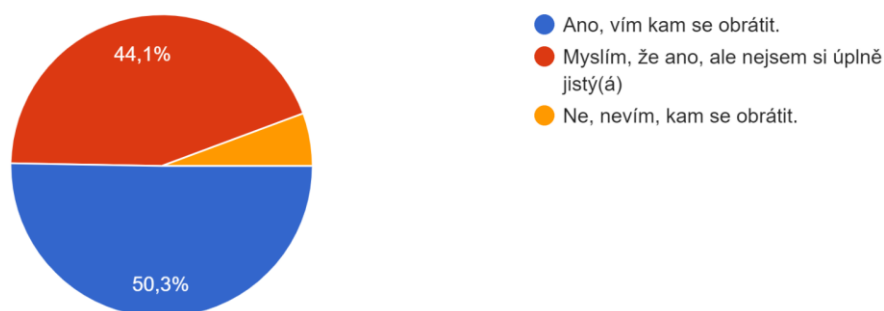
Díky této otázce je možné zjistit, jak jsou žáci připraveni reagovat na případ kyberšikany ve svém okolí. Odpovědi dokáží odhalit, jak ochotni jsou jednotlivci zasáhnout, v případě, kdy se stanou svědky kyberšikany. Právě 11,9 % reagovalo tak, že by situaci ignorovali a oběti nepomohli. Naopak časté kladné odpovědi, mohou ukázat kolik žáků je informovaných o možných dopadech. To by mohlo představovat větší obezřetnost při reakci na kyberšikanu ve svém okolí. Zároveň mohou odpovědi odrážet širší sociální normy a hodnoty ve společnosti. Ke zjištění této informace bychom však museli provést hlubší výzkum tohoto tématu.

10.Otázka: Víte, kam se obrátit pro pomoc nebo podporu v případě kyberšikany?

Graf 10 – povědomí o zdrojích pomoci při kyberšikaně

Víte, kam se obrátit pro pomoc nebo podporu v případě kyberšikany?

177 odpovědí

Předmětem této otázky je zjištění, zda žáci dokážou posoudit nakolik sami vědí, kam se obrátit v případě, že se stanou svědky nebo obětí kyberšikany. 44,1 % žáků odpovědělo, že si nejsou zcela jistí a 5,6 % neví na koho by se obrátili. To poukazuje na nutnost zvýšení aktivit, které by žákům představily zdroje pomoci v případě potřeby. 50,3 % respondentů předpokládá, že ví, kam se obrátit. Ačkoliv je tento výsledek poměrně pozitivní, stále zde vidím možnost pro zlepšení informovanosti.

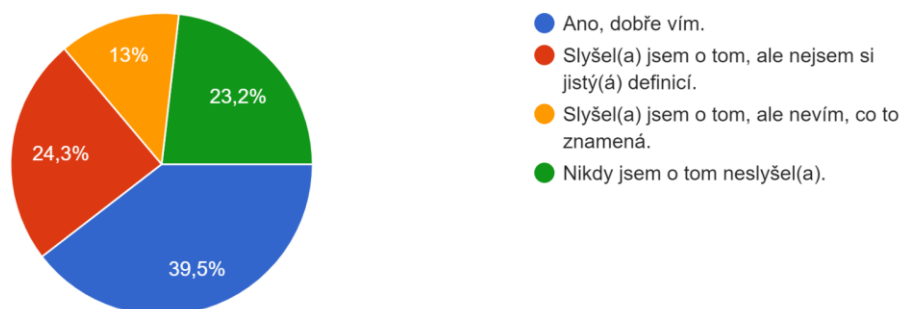
Předmětem odpovědí je subjektivní pocit, že žák ví, na koho se v případě nouze obrátit. Díky této otázce lze zjistit míru informovanosti v oblasti prevence rizikových jevů. Vycházím z předpokladu, že žáci, kteří odpověděli kladně jsou více informováni o možnostech pomoci.

11.Otázka: Víte, co znamená pojem kybergrooming?

Graf 11 – povědomí o pojmu kybergrooming

Víte, co znamená pojem kybergrooming?

177 odpovědí

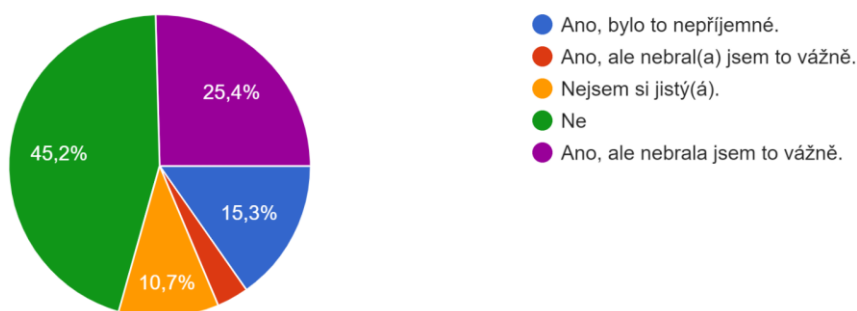
Výsledky této otázky ukazují, že 39,5 % respondentů se domnívá, že dobře ví, co kybergrooming znamená. Toto číslo demonstruje, že většina žáků má nejspíše základní znalosti o tomto jevu. Na druhé straně 24,3 % osob sice slyšelo o kybergroomingu, ale nejsou si jisti jeho přesnou definicí. Tyto odpovědi poukazují na existenci nějaké základní informovanosti, která však není dostatečná pro porozumění tomuto problému. Dalších 23,2 % respondentů odpovědělo, že o kybergroomingu nikdy neslyšeli. Poměrně vysoké množství žáků, kteří tento jev nikdy nezaznamenali, naznačuje tomu, že míra informovanosti o této problematice není dostatečná.

12.Otázka: Setkali jste se někdy s osobou online, která se snažila získat vaši důvěru za podivných okolností?

Graf 12 – četnost setkání s podezřelými osobami online

Setkali jste se někdy s osobou online, která se snažila získat vaši důvěru za podivných okolností?

177 odpovědí

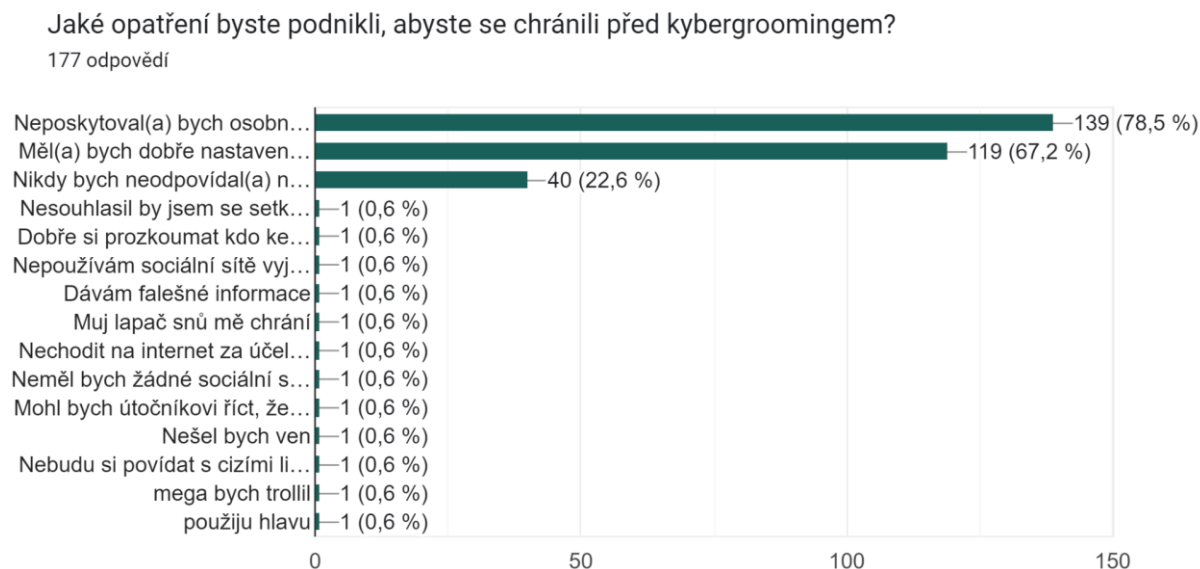

45,2 % žáků uvedlo, že se nikdy nesetkali s osobou online, která by se snažila získat jejich důvěru za podivných okolností. Naopak 28,8 % dotázaných se s takovou situací setkala, ale nebralo ji vážně. Dalších 15,3 % respondentů popisuje, že se s tímto chováním setkala a bylo jim to nepříjemné. Zbýlých 10,7 % si není jistých, zda se někdy setkali s podobným jednáním.

Více jak polovina dotazovaných již má zkušenosti s potenciálně podezřelým chováním online. To ukazuje na podstatnou část mladých lidí, kteří se setkali se situacemi, které mohou být spojeny s rizikem kybergroomingu. Rozdílné reakce „nebral(a) jsem to vážně“, „bylo mi to nepříjemné“ ukazují na rozdílné úrovně citlivosti na potencionální nebezpečí. Zatímco někteří respondenti situaci nebrali vážně, jiní ji vnímali jako nepříjemnou, což může ovlivnit jejich chování a opatření, která přijímají k ochraně své bezpečnosti.

13.Otázka: Jaké opatření byste podnikli, abyste se chránili před kybergroomingem?

Graf 13 – opatření proti kybergroomingu

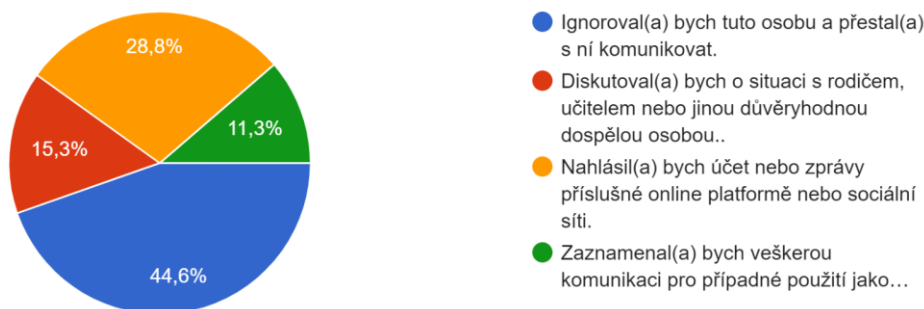
Nejčastější odpovědí na tuto otázku byla: „Neposkytoval(a) bych osobní informace lidem, které neznám.“, takto by reagovali žáci v 78,5 % případů. To je základní a velmi účinný způsob, jak se chránit před online manipulací. Další nejčastěji zvolenou obranou je dobře nastavené soukromí na sociálních sítích, celkem by tento krok podniklo 67,2 % dotazovaných. Tato odpověď může poukázat na to v jaké míře jsou si žáci vědomí nástrojů, které jim sociální sítě nabízejí k ochraně jejich soukromí. 22,6 % respondentů by nikdy neodpovídalo na zprávy od lidí, které osobně neznají. Toto opatření nasvědčuje opatrnosti některých respondentů vůči online interakcím. Zároveň je to jeden z dalších skvělých způsobů, jak předejít nežádoucímu kontaktu. Následující odpovědi byly velice různé. Žáci uváděli např. „Neužívání internetu za účelem útěku od reality, jelikož je podle respondenta poté člověk náchylnější k manipulaci.“ Díky této odpovědi mohou pozorovat hlubší přemýšlení o tomto jevu ze strany žáka.

14.Otázka: Co byste dělali, kdybyste měli podezření, že jste byli kontaktováni osobou s úmyslem kybergroomingu?

Graf 14 – reakce na podezření o komunikaci s kybergroomerem

Co byste udělali, kdybyste měli podezření, že jste byli kontaktováni osobou s úmyslem kybergroomingu?

177 odpovědí

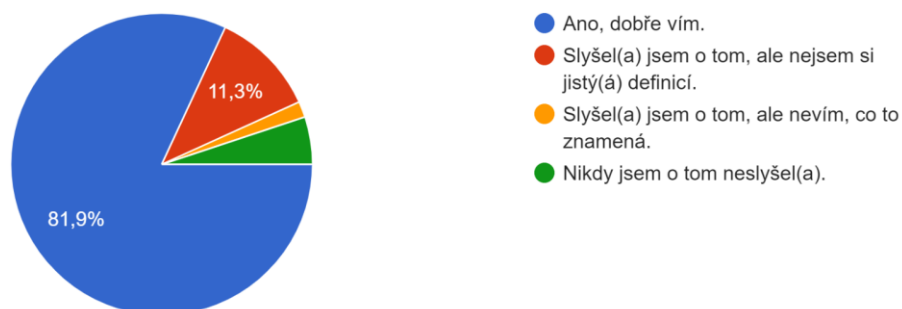
Největší skupina, 44,6 % respondentů, by ignorovala tuto osobu a přestala s ní komunikovat. Tento krok je často doporučován při řešení nevyžádaných nebo podezřelých interakcí online. Dalších 28,8 % by nahlásilo účet nebo zprávy na příslušné online platformě. Toto řešení je vhodné provést až ve chvíli, kdy žák pořídil dokumentaci komunikace s pachatelem. Po zablokování uživatele na sociální síti, již oběť nemá přístup k možným důkazům. Zároveň tento krok napomáhá k eliminaci pachatelů v prostředí online platform. Menší část, 15,3 %, by diskutovala o situaci s rodičem. Tento krok je vhodný zejména pro mladší uživatele internetu. Odpovědná osoba by dítěti měla poskytnout potřebnou podporu a radu, jak dále postupovat při řešení vzniklého problému. Zbýlých 11,3 % respondentů by zaznamenalo veškerou komunikaci kvůli sběru důkazů pro policii, případně pro jiný orgán, který by se zabýval řešením případu. Díky tomuto přístupu je patrné, jak vysokou míru zodpovědnosti a proaktivnosti někteří žáci mají.

15.Otázka: Víte, co znamená pojem sexting?

Graf 15 – povědomí o pojmu sexting

Víte, co znamená pojem sexting?

177 odpovědí

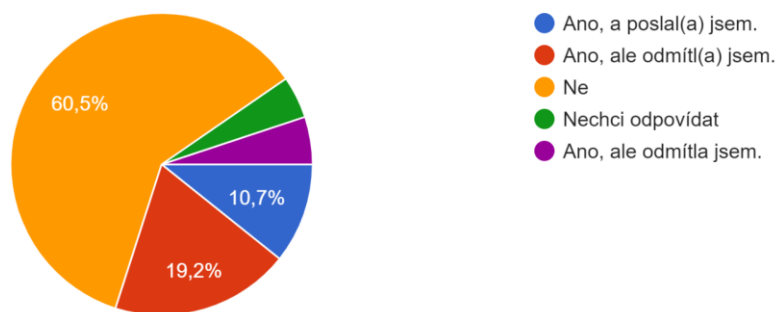
Tato otázka měla za cíl zaznamenat, v jaké míře jsou žáci přesvědčení o své vlastní míře znalosti pojmu sexting. 81,9 % respondentů uvedlo, že si jsou jisti významem tohoto pojmu, toto vnímání je však subjektivní domněnkou o vlastní míře obeznámenosti u žáka. Menší skupina celkem 11,3 % o tomto pojmu slyšela, ale není si jista přesnou definicí. Zatímco 5,1 % respondentů, tento pojem nikdy nezaznamenalo. Malé množství respondentů uvedlo, že o pojmu slyšeli, ale neznají přesný význam.

16.Otázka: Byly jste někdy požádáni o zaslání intimní fotografie, popř. videa?

Graf 16 – četnost žádostí o zaslání intimních fotografií či videí

Byly jste někdy požádáni o zaslání intimní fotografie popř. videa?

177 odpovědí

Na tuto otázku odpověděli respondenti následovně. 60,5 % žáků nikdy nebylo požádáno o zaslání intimních fotografií. 19,2 % respondentů bylo požádáno, ale materiál neposkytl. Počet těchto odpovědí poukazuje na počet žáků, kteří se aktivně brání potenciálně nebezpečným nebo nežádoucím situacím a chrání své soukromí. Oproti tomu 10,7 % dotázaných na tuto žádost kývlo a fotografie odeslali. Je možné, že si tato skupina respondentů neuvědomuje možná rizika spojená se zasíláním citlivých materiálů. 4,5 % dotazovaných se zdrželo odpovědi. Tuto možnost odpovědi jsem přidala z toho důvodu, že se jedná o velice citlivou informaci, kterou mnozí nemusí chtít sdělit i přes anonymitu odpovědi.

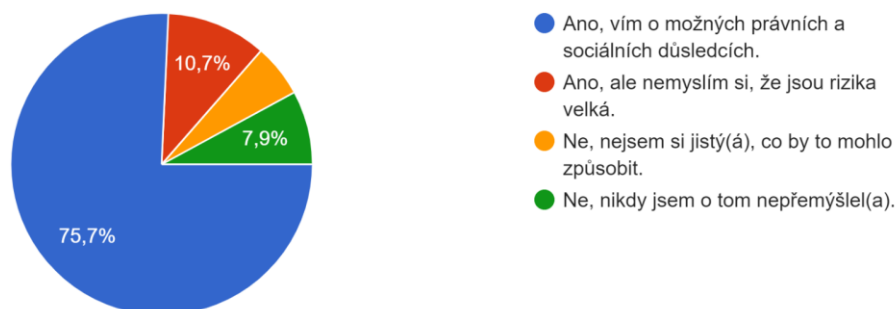
Tato otázka a struktura odpovědí je důležitá pro pochopení toho, jak často jsou žáci vystaveni žádosti o intimní obsah a jak na něj reagují. Z výsledků je zřejmé, že většina žáků buď nebyla požádána o zaslání obsahu, nebo žádost odmítla. Z toho je možné vydedukovat poměrně vysokou míru informovanosti o vzniku potenciálních problémů při tomto jednání.

17.Otázka: Jste si vědomi možných důsledků sextingu?

Graf 17 – povědomí o možných důsledcích sextingu

Jste si vědomi možných důsledků sextingu?

177 odpovědí

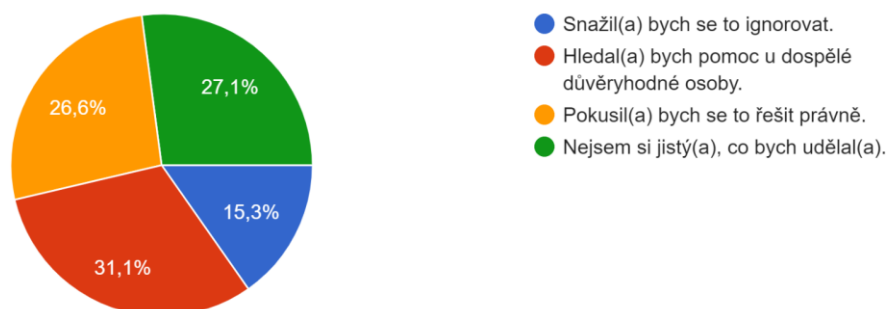
Tato otázka a odpovědi poskytují určitý pohled na to, jak žáci ZŠ a SŠ vnímají rizika sextingu. Většina, 75,7 % žáků, uvádí, že jsou si vědomi možných právních a sociálních důsledků. To poukazuje na míru subjektivního vnímání informovanosti v porovnáním s již uvedenými jevy, kterými jsou kyberšikana a kybergrooming. Dalších 10,7 % respondentů si je vědomo těchto důsledků, ale nepovažují rizika za velká. Menší skupina, 7,9 %, nikdy o možných důsledcích sextingu nepřemýšlela. Zbývajících 5,6 % si není jistých, jaké důsledky by sexting mohl způsobit. Tyto odpovědi ukazují na nutnost dalšího vzdělávání v tomto tématu, neboť míra rizik je , vzhledem k rychlosti šíření informací v rámci internetu velmi vysoká.

18.Otázka: Co byste dělali, pokud by se intimní snímek, který jste poslali, dostal k osobám, kterým nebyl určen?

Graf 18 – reakce na nechtěné šíření intimních snímků

Co byste udělali, pokud by se intimní snímek, který jste poslali, dostal k osobám, kterým nebyl určen?

177 odpovědí

Největší skupina, 31,1 %, by hledala pomoc u dospělé důvěryhodné osoby. Tento výsledek poukazuje na značný počet žáků, kteří důvěřují autoritám, kterými mohou být učitelé, rodiče, vedoucí zájmových kroužků aj. 27,1 % žáků si není jisto, co by v takové situaci dělali. To opět ukazuje na nutnost kvalitnějšího vzdělávání v oblasti prevence rizikových jevů. Téměř stejně velká část, 26,6 %, by se pokusila řešit situaci právně. Menší skupina, 15,3 %, by se snažila situaci ignorovat. Tato odpověď poukazuje na možný nedostatek zdrojů nebo znalostí o tom, jak efektivně řešit problematiku, nebo na obavu z možných sociálních důsledků, pokud by se situace musela řešit veřejně např. v rámci školy.

5.2 Závěr šetření

Tato podkapitola popisuje můj závěr vytvořený na základě získaných informací v dotazníku. Žáci základních a středních škol nejvíce informací o bezpečí na internetu získávají za pomoci sociálních sítí. Předmětem mého dalšího zkoumání by bylo zjištění, z jakých konkrétních platforem tyto informace získávají, popř. jaké jsou jejich preferované zdroje potažmo účty zabývající se touto problematikou. Toto zjištění by pomohlo jednak mně osobně k získání nových informací, ale zároveň bych po ověření těchto zdrojů mohla šířit jejich osvětu dále mezi veřejnost skrze mé přednášky. Téměř polovina respondentů uvedla, že se nejvíce ohrožení cítili právě v prostředí těchto platforem. To je jedním z dalších podnětů pro případný budoucí výzkum, kterým je možné zjistit zda-li se žáci cítí více ohrožení v tomto prostředí skrze veřejnou formu sítí nebo kvůli vzájemné soukromé komunikaci. Pro pomoc se žáci nejčastěji obracejí na své rodiče nebo jiné dospělé příbuzné. To poukazuje na důležitost přívětivého rodinného zázemí. Nasnadě je zde i myšlenka zvýšení povědomí o specializovaných poradnách, kam se následně mohou obracet rodiče.

Dle výsledků dotazníků jsou žáci přesvědčeni o svém subjektivním pocitu vysokých znalostí ohledně pojmu kyberšikana, oproti méně známému pojmu kybergrooming. To může být zapříčiněno vyšším výskytem kyberšikany mezi žáky či větší mírou osvěty o tomto nebezpečí v rámci preventivních programů na školách. Více jak polovina respondentů by se pokusila oběti pomoci a stejný byl počet respondentů, kteří uvedli, že si jsou jisti v tom, kam by se obrátili pro pomoc v případě problému. Tento fakt naznačuje míru obeznámenosti s možným rizikem. Oproti velké obeznámenosti s jevem kyberšikany, není obeznámenost o kybergroomingu rozšířena v takové míře. Více jak polovina respondentů uvedla, že tento pojem nezná nebo si není jistá přesnou definicí. Ovšem převážná část uvedla skvělé odpovědi při zvážení obrany vůči případným pachatelům. Je tedy možné, že se žáci s tímto jevem již setkali, avšak neznají jeho pojmenování. Tato myšlenka je dalším podnětem pro důkladnější výzkum. Zároveň u tohoto tématu spatřuji nutnost většího důrazu na osvětu. Posledním termínem zkoumaným v tomto dotazníku je sexting. S tímto pojmem je seznámena největší část respondentů. Velké procento žáků již bylo požádáno o zaslání intimních fotografií a majorita respondentů žádost odmítla. Dotazovaní také uvádějí, že si jsou vědomi následných dopadů v případě zaslání těchto materiálů. Tyto výsledky ukazují na vysokou míru povědomí, což může být způsobeno atraktivitou tohoto jevu, ale stejně tak jeho četným výskytem.

Z výsledku dotazníku vyplývá, že by bylo vhodné se více zaměřit na prevenci méně známých jevů jako je kybergrooming, potažmo další jevy, které nebyly zkoumány v této bakalářské práci. I tyto méně frekventované jevy mohou být značně nebezpečné a mají potenciál negativně ovlivnit psychické zdraví a život jedince. V současné době plánuji pokračovat v tomto výzkumu i v budoucnu, jelikož jsem při interpretaci odpovědí narazila na několik dalších otázek a odpovědi na ně by mohly přispět k dalšímu zlepšení mé dosavadní práce v oblasti prevence těchto jevů.

5.3 Porovnání výsledků mezi muži a ženami

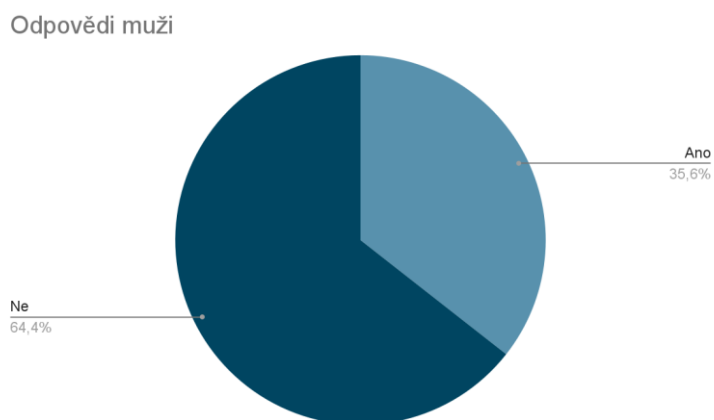
Jedním z předmětů mého zkoumání je i porovnání míry obeznámenosti mezi muži a ženami. Tento předmět zkoumání jsem zvolila z mnoha důvodů. Jednak mě samotnou zajímaly výsledky tohoto porovnání, jelikož podle nich mohu následně upravit vzdělávací programy, pro žáky ZŠ a SŠ. Zároveň jsem nenašla obdobný výzkum, který by zkoumal rozdíly v genderově podmíněném vnímání mnou vybraných rizikových jevů kyberprostoru, kterými jsou kyberšikana, kybergrooming a sexting. Výzkum od firmy Gender Studies, o.p.s se sice zabývá obecným přehledem rizik v online prostoru, nicméně nezmiňuje mnou vybrané jevy. Výsledky zkoumání této společnosti srovnám s výstupem mého dotazníku v závěru práce. Na základě mých předchozích zkušeností předpokládám, že se více ohrožené v kyberprostoru cítí ženy. Současně odhaduji větší míru zájmu o vzdělání v tomto tématu u mužů, což odůvodňuji vyššími sklony k zaujetí v oblasti informačních technologií.

Pro výstup z tohoto předmětu zkoumání jsem vybrala pouze některé otázky, které byly obsahem dotazníku. Jedná se vždy o dvě otázky z daného tématu.

Abych mohla vytvořit následující grafy, musela jsem relevantní data vyčlenit ze získaných odpovědí v dotazníku. Google Forms umožňuje uložení získaných informací do tabulky programu Microsoft Excel. Dále ale neumožňuje třídění jednotlivých kategorií, což jsem pro tvorbu tohoto výzkumu potřebovala. Možnostmi, jak data třídit, bylo ruční třídění jednotlivých informací, nebo vytvoření programovatelného kódu, který by data roztřídil. Obě varianty by byly zdlouhavé a obsahovaly by velký prostor pro vznik chyb. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla využít umělé inteligence, která mi po zadání jednoduchých příkazů separovala mnou vybraná data, ze kterých jsem následně mohla vytvořit jednotlivé grafy.

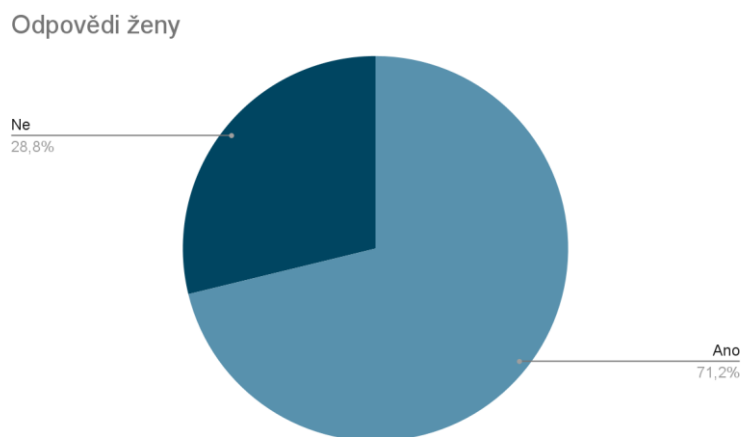
1. Otázka: Cítili jste se někdy v online prostředí ohrožení?

Graf 19 – pocity ohrožení v online prostředí, odpovědi muži

Při této otázce 64,4 % mužů uvedlo, že se nikdy v online prostředí necítili v ohrožení. 35,6 % mužů potvrdilo pocity spojené s ohrožením v online prostoru.

Graf 20 – pocity ohrožení v online prostředí, odpovědi ženy

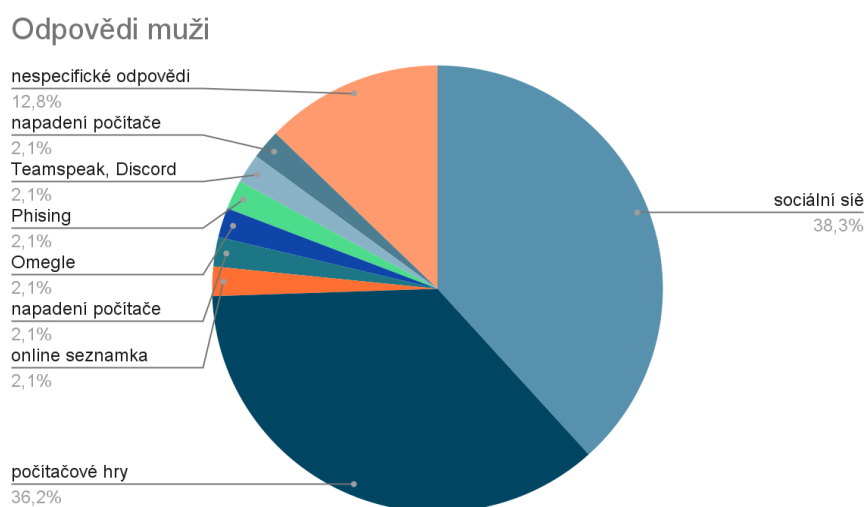

71,2 % žen sdělilo, že se v online prostředí cítili ohroženy. Oproti tomu 28,8 % žen se ohroženo necítilo.

Tento kontrast poukazuje na genderové rozdíly v ohroženosti v online prostředí. To může být způsobeno vlivem některých sociálních a kulturních faktorů, které mohou ovlivnit, jak muži a ženy komunikují online. Ženy častěji čelí hrozbám v prostředí internetu, což může mít za následek změny na sociálních interakcích a celkovém psychickém rozpoložení. Naopak muži, kteří uvádějí menší míru ohrožení, nejsou tak častým cílem těchto útoků. Tento rozdíl může odrážet širší sociální vnímání genderových rolí. Pro hlubší analýzu by bylo však zapotřebí provést rozsáhlejší výzkum. Tomu se v minulosti věnovala firma Gender Studies, jejichž výstup zmiňuji v závěru této kapitoly.

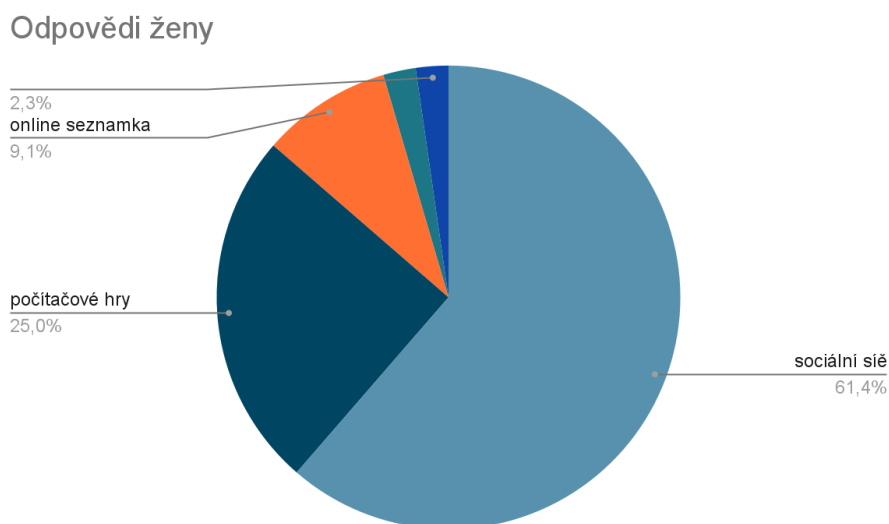
2. Otázka: Pokud ano, kde k tomu došlo?

Graf 21 – místa online prostoru ve kterých se respondenti cítili v ohrožení, odpovědi muži

38,3 % mužů uvedlo, že se cítili ohroženi v prostředí sociálních sítí. 36,2 % žáků se cítilo v ohrožení v rámci počítačových her. Dále se v dotazníku objevovaly jednotlivé odpovědi, jako Teamspeak, Discord, Phishing, Omegle a další. 12,8 % respondentů uvedlo zkreslující, nedůvěryhodné odpovědi, které jsem se rozhodla v tomto výstupu nezmiňovat.

Graf 22 – místa online prostoru ve kterých se respondenti cítili v ohrožení, odpovědi ženy

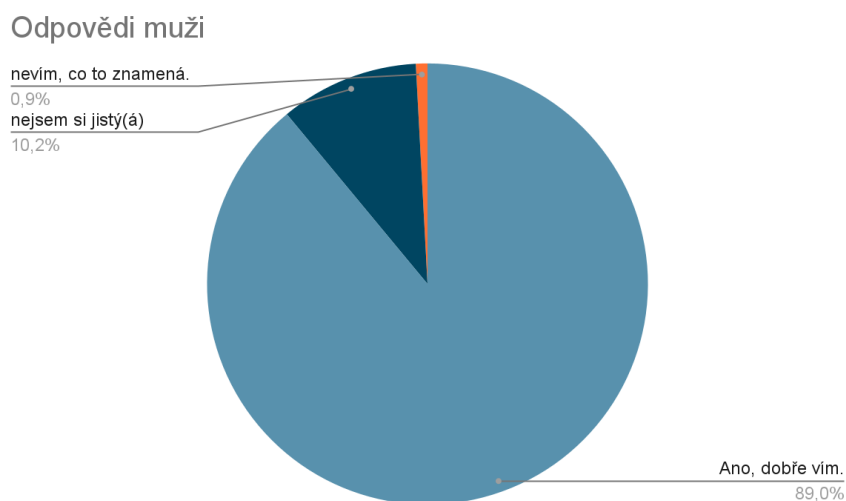

61,4 % žen popisuje pocity ohrožení v rámci sociálních sítí. 25 % uvádí, že se cítily ohroženy v průběhu počítačových her, 9,1 % žákyň se cítilo v ohrožení díky online seznamkám. Zbylé 2,3 % odpovědí jsem nepovažovala za důvěryhodné a z tohoto důvodu jsem je nevyužila v grafu.

Ženy často vykazují vyšší míru pocitu ohrožení na sociálních sítích ve srovnání s muži, kteří takové pocity reportují méně často. Muži obecně uvádějí výraznou úroveň ohrožení v prostředí online her. To může ukazovat na možné toxické prostředí v komunitě hráčů. Tyto rozdíly dle mého názoru ukazují rozdílnost zájmů jednotlivých genderů v online světě. Zatímco ženy tráví více času na sociálních sítích, muži tento čas tráví v online hrách. Z tohoto důvodu se mohou častěji setkávat s ohrožením právě v tomto prostředí.

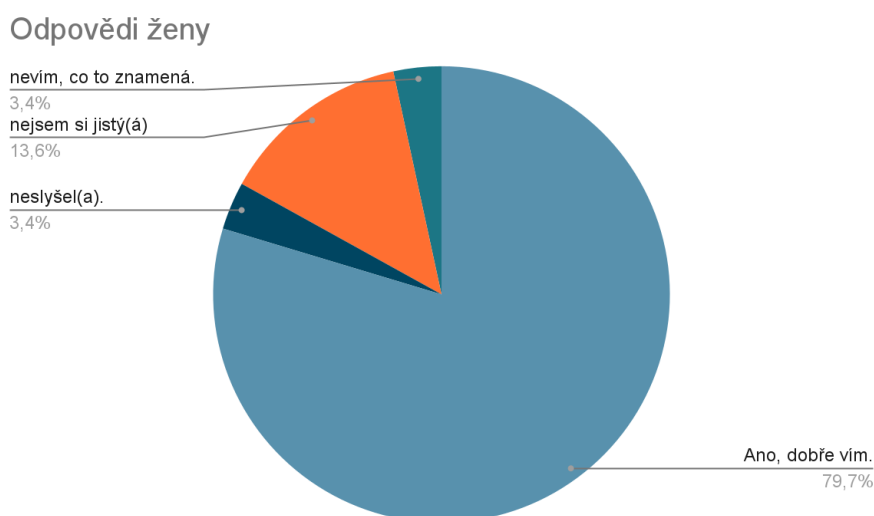
3. Otázka: Víte, co znamená pojem kyberšikana?

Graf 23 – povědomí o pojmu kyberšikana, odpovědi muži

89 % respondentů se domnívá, že dobře ví, co znamená pojem kyberšikana. 10,2 % žáků si není jisto definicí. 0,9 % mužů o tomto termínu slyšela, ale nevědí, co přesně pojem znamená.

Graf 24 – povědomí o pojmu kyberšikana, odpovědi ženy

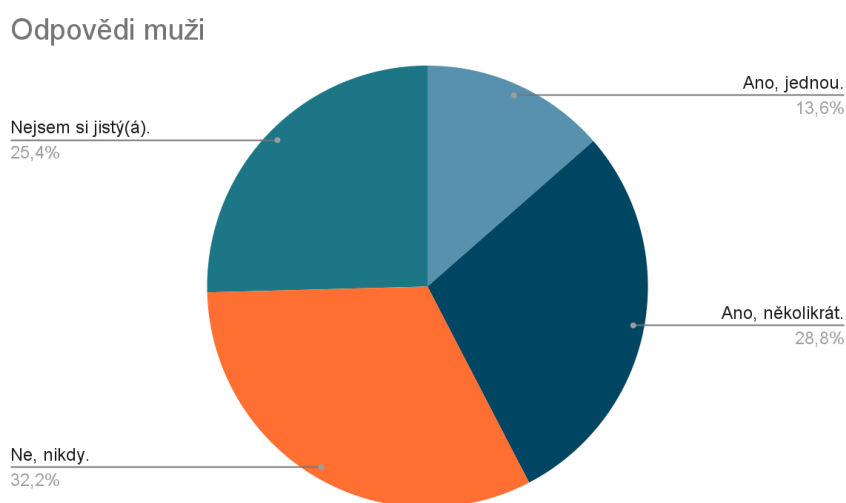

79,7 % žen se domnívá že je dobře obeznámeno s pojmem kyberšikana. 13,6 % si není jisto definicí, 3,4 % žákyň o pojmu slyšela, ale neví, co tento termín znamená. 3,4 % žen o tomto pojmu nikdy neslyšela.

V této otázce pozorují podobný počet respondentů u každé z možných odpovědí. Větší domněnky o obeznámenosti však vnímají v menší míře muži. To může být způsobeno větším zájmem o technické obory, než je tomu v případě žen.

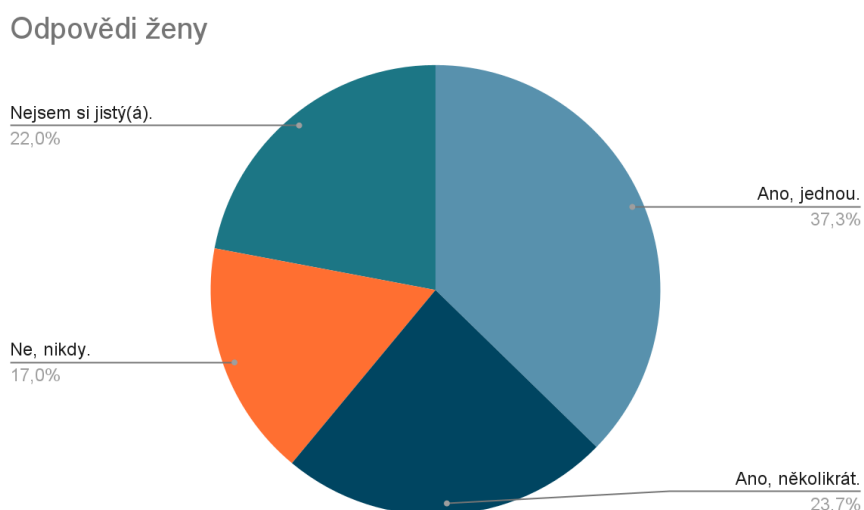
4. Otázka: Byli jste někdy svědky kyberšikany?

Graf 25 – míra zkušeností s kyberšikanou v roli svědků, odpovědi muži

32,2 % žáků se nikdy nestalo svědky kyberšikany, zatímco 28,8 % respondentů uvedlo, že se s tímto jevem setkala hned několikrát. 25,4 % mužů si není jistých, zda se kyberšikanou setkali a 13,6 % uvádí, že se s ní setkali pouze jednou.

Graf 26 – míra zkušeností s kyberšikanou v roli svědků, odpovědi ženy

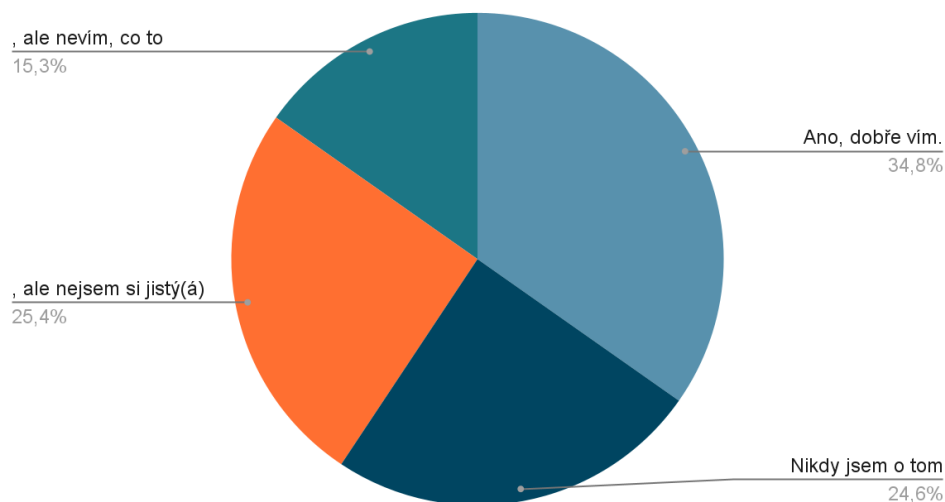
61 % žen uvedlo, že se staly svědky kyberšikany jednou, nebo vícekrát. 22 % si není jistých, zda se jednalo o kyberšikanu a 17 % se s kyberšikanou nikdy nesešlo.

Rozdíly mezi odpověďmi žen a mužů v této otázce nejsou nijak markantní. Přisuzují to faktu, že žáci sdílejí stejné školní prostředí ze kterého, dle mého názoru, kyberšikana pramení nejčastěji.

5. Otázka: Víte, co znamená pojem kybergrooming?

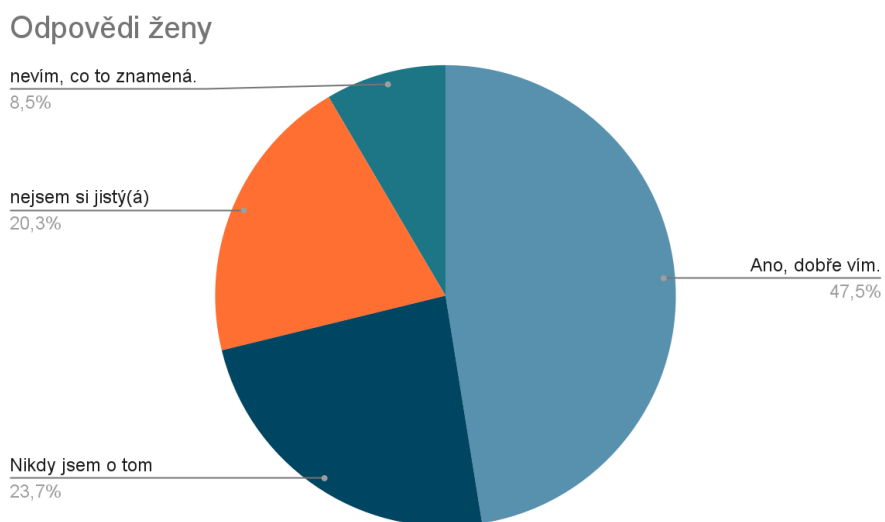
Graf 27 – povědomí o pojmu kybergrooming, odpovědi muži

Odpovědi muži

34,8 % respondentů se domnívá, že je dobře obeznámeno s tímto pojmem. 24,6 % o tomto pojmu nikdy neslyšelo. 25,4 % respondentů si není jistých definicí, 15,3 % neví, co tento pojem označuje.

Graf 28 – povědomí o pojmu kybergrooming, odpovědi ženy

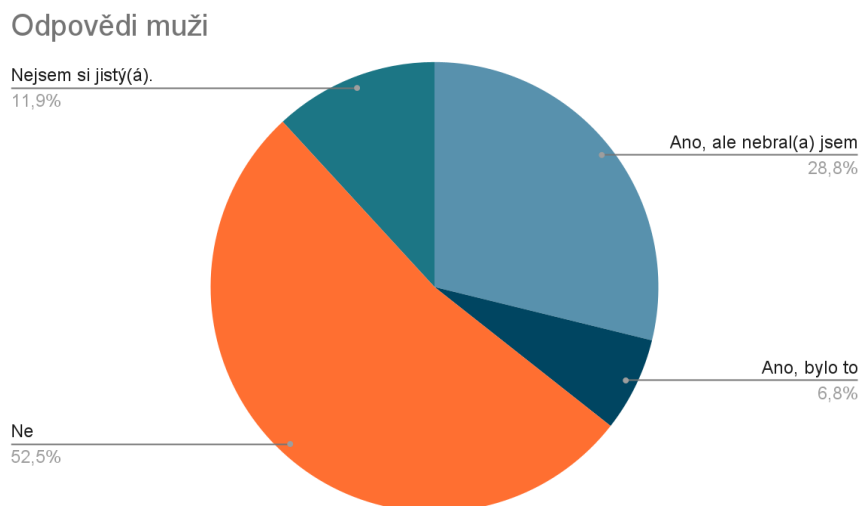

47,5 % žen na základě svého subjektivního vnímání uvedlo, že dobře ví, co tento pojem obnáší. Oproti tomu 23,7 % o něm nikdy neslyšelo. 20,3 % si není jisto definicí. 8,5 % neví, co tento pojem představuje.

Porovnání výsledků u této otázky naznačuje, že jsou ženy více přesvědčené o míře své informovanosti o tomto pojmu oproti mužům. Dle mého názoru je to způsobeno tím, že jsou ženy vystaveny riziku kybergroomingu častěji než muži, což vyplývá z výsledků následující otázky.

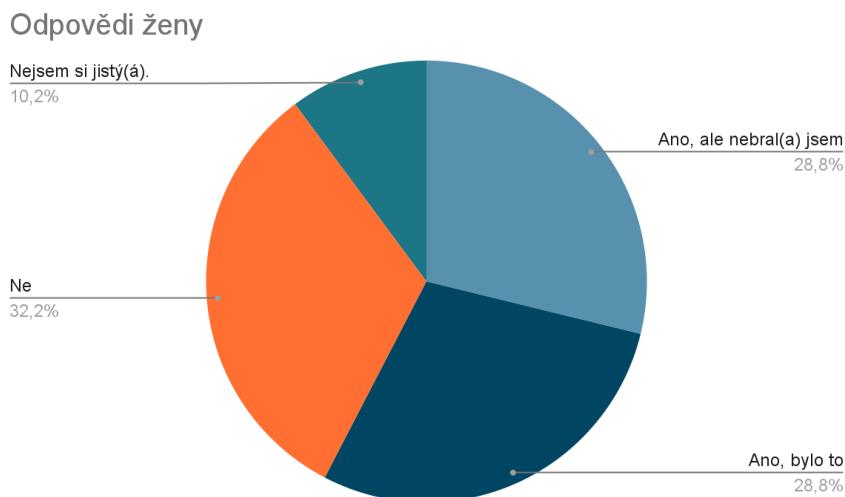
6. Otázka: Setkali jste se někdy s osobou online, která se snažila získat vaši důvěru za podivných okolností?

Graf 29 – četnost setkání s podezřelými osobami online, odpovědi muži

52,5 % respondentů se s touto situací nikdy nesešlo. 28,8 % ano, ale nepovažovali ji vážnou. 11,9 % žáků si není jistých, zda se v této situaci ocitli. 6,8 % považuje tuto zkušenost za nepříjemnou.

Graf 30 – četnost setkání s podezřelými osobami online, odpovědi ženy

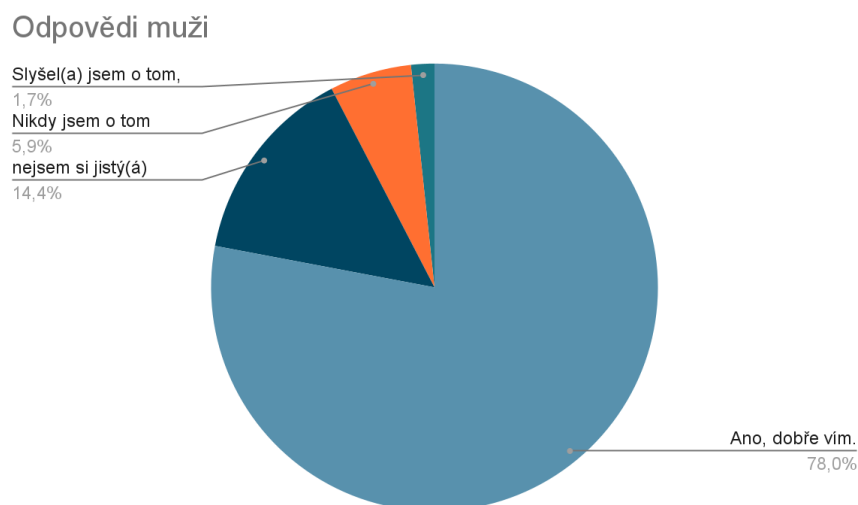

28,8 % dívek se s tímto jevem setkala a bylo jim to nepříjemné. Stejný počet dívek zároveň situaci nekladl větší důraz. 32,2 % žákyň se s tímto jevem nikdy nesešlo a 10,2 % si není jisto.

Z těchto odpovědí vyplývá, že tomuto riziku jsou více vystaveny dívky. Pokud budeme porovnávat reakce na tyto nepříjemné situace u mužů, je možné pozorovat větší míru respondentů, kteří situaci nebrali vážně. To může být zapříčiněno menšími pocity ohrožení, laxnějším přístupem, nebo menší emocionalitou než u dívek.

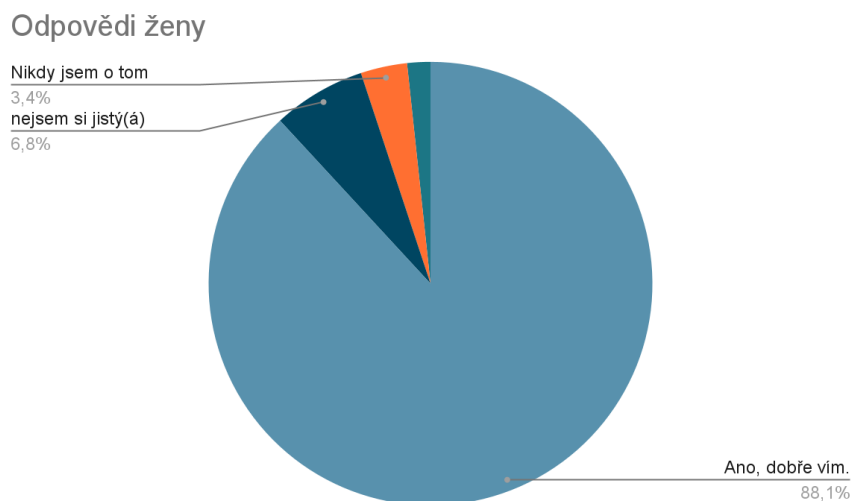
7. Otázka: Víte, co znamená pojem sexting?

Graf 31 – povědomí o pojmu sexting, odpovědi muži

78 % mužů uvádí, že si jsou jistí definicí pojmu sexting, 14,4 % si tím není jisto. 5,9 % žáků neví, co tento pojem znamená a 5,9 % žáků o tomto pojmu nikdy neslyšelo.

Graf 32 – povědomí o pojmu sexting, odpovědi ženy

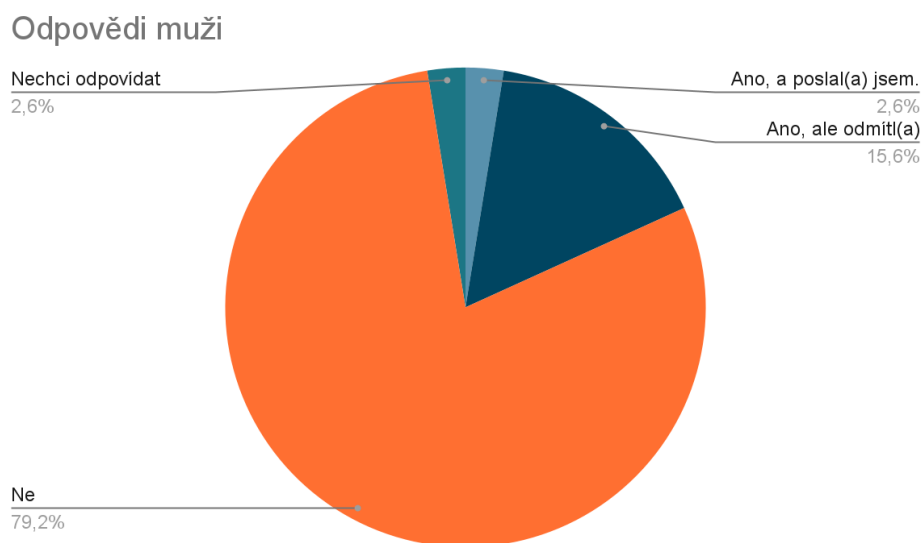

88,1 % dívek je přesvědčených o své vlastní vysoké míře informovanosti o tomto jevu. 6,8 % o tomto jevu slyšela, ale nejsou si jisty definicí. 3,4 % nikdy o sextingu neslyšela a 1,69 % odpovědělo neutrálně, tedy že netuší, co tento termín označuje.

Z výsledku vyplývá, že ženy častěji vykazují větší míru přesvědčení o tom, že danému výrazu rozumí. Rozdíl může naznačovat, že dívky jsou častěji cílovou skupinou diskusí o sextingu, nebo jsou více vystaveny tomuto riziku, čemuž nasvědčují odpovědi z následující otázky.

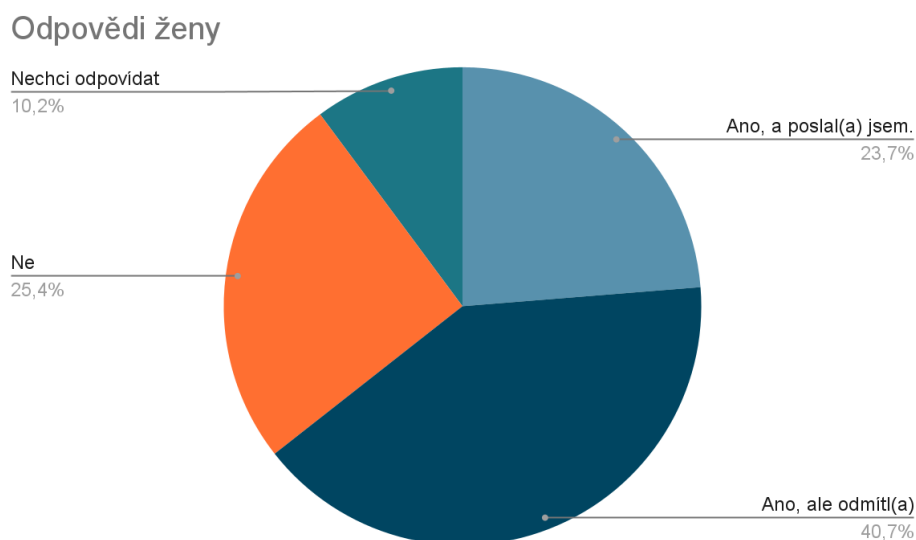
8. Otázka: Byli jste někdy požádáni o zaslání intimní fotografie, popř. videa?

Graf 33 – četnost žádostí o zaslání intimních fotografií či videí, odpovědi muži

78,81 % mužů nebylo nikdy požádáno o zaslání intimní fotografie. 15,56 % bylo, ale žádost odmítli. 2,54 % respondentů svou fotografií na požádání zaslalo a zbylých 2,54 % neuvedlo jednoznačnou odpověď, jelikož se svého vyjádření zdrželi.

Graf 34 – četnost žádostí o zaslání intimních fotografií či videí, odpovědi ženy

40,68 % žen bylo požádáno o zaslání intimní fotografie, ale odmítly, 23,73 % fotografii zaslalo. 25,42 % o fotografii nebylo požádáno a zbylých 10,17 % odpověď neuvedlo.

Tato data ukazují, že výrazně větší procento žen bylo požádáno o zaslání intimních fotografií. To odpovídá skutečnosti, že jsou ženy častějším cílem žádostí o sexuálně explicitní obsah, což může být odrazem kulturního a sociálního prostředí, ve kterém ženy čelí většímu sexuálnímu objektivizování.

5.4 Závěr porovnání

Porovnání odpovědí podle pohlaví ukazuje, že ženy se v online prostředí cítí častěji a intenzivně ohroženy. Tento výsledek přisuzuji k všeobecnému sociálnímu vnímání a rozšířené objektivizaci žen. Objektivizaci žen chápu coby vnímání ženy jako objektu, který je hodnocen na základě svého vzhledu, nikoli myšlenek či přání. (Blahošová, 2019) Obdobným výzkumem se zabývali ve firmě Gender Studies, tento výzkum se zabýval genderovými rozdíly v návaznosti na kybernásilí a kyberšikanu. Firma zkoumala chování na internetu mezi muži a ženami ve věku 18 až 29 let. To je částečně jiná věková kategorie, než které jsem se věnovala ve svém výzkumu. Pro porovnání jsem se však rozhodla tento výzkum použít. Gender Studies uvádějí následovně. Ženy si signifikantně více myslí, že jsou obětmi (31 %), muži se signifikantně více považují za agresory (40 %). Žena je spíše jako oběť vnímána vzhledem ke své citlivosti a také kvůli tomu, že je považována za častější oběť sexuálního obtěžování, případně je vnímána jako více provozující rizikové chování (zveřejňování obnažených fotografií apod.). (Gender Studies, o.p.s., 2014) Výnos dotazování od Gender Studies potvrzuje můj závěr, který jsem vyvodila na základě mého šetření. Gender Studies zároveň předkládají další část výzkumu, která pojednává o chování mužů v online prostředí. V reálném chování jsou to muži, kteří na internetu provozují více rizikových aktivit, mají vůči nim větší toleranci, ale cítí se bezpečněji a neohrožitelně. Posiluje je v tom stereotyp, že jsou silnější než ženy, a to i v prostředí internetu. Potenciálně jsou to tak paradoxně právě muži, kteří jsou více ohroženi kyberšikanou. (Gender Studies, o.p.s., 2014) Tento výsledek poukazuje na to, jakým způsobem může genderový stereotyp ovlivňovat chování lidí i v rámci online prostoru.

Obeznamenost s jednotlivými jevy je mezi muži a ženami téměř totožná, obsahuje pouze malé rozdíly. To připisují stejnému prostředí, ve kterém jsou obě pohlaví vzdělávána. Jednotlivé rozdíly se týkaly například větší míry obeznamenosti s rizikovým jevem kybergrooming u žen, což může být způsobeno tím, že jsou ženy častějšími oběťmi tohoto problému. Gender Studies ve svém průzkumu uvádějí následující. Respondenti a respondentky si sice uvědomují, že na internetu může číhat nebezpečí, mají však dojem, že jich se netýká. Nebezpečí dle jejich slov hrozí mladým (mladším než oni) citlivým lidem. Dle svých slov vědí, co případně dělat s problematickou situací. (Gender Studies, o.p.s., 2014) Tento výsledek výzkumu je velice obtížné srovnávat s mým šetřením, jelikož se jedná o částečně rozdílnou věkovou kategorii. Lze však pozorovat, že na obeznamenost s možným nebezpečím a řešení problematické situace pohlíží respondenti obou šetření obdobně.

Závěr

Tato bakalářská práce potvrzuje nutnost neustálého rozšiřování povědomí o rizikových jevech kyberprostoru, nejen mezi žáky základních škol, ale zároveň mezi rodiči, učiteli a vedoucími zájmových kroužků. Jelikož dospělí jedinci jsou právě těmi, kteří by měli žákům poskytnout potřebnou podporu a osvětu o možných rizicích online prostoru. Žáci tráví v prostředí technologií stále více času, vzhledem k tomu je zapotřebí, aby tento čas trávili bezpečně a byli informováni o možných nebezpečích.

V teoretické části jsem shrnula charakteristiku vybraných nebezpečných jevů v internetovém prostředí. U každého jevu jsem popsala rizikové způsoby chování pachatele, jejich možný dopad na oběť a právní normy, které se na ně mohou vztahovat. Na závěr teoretické části jsem uvedla možná preventivní opatření pro každý z vybraných jevů. Zároveň s tím jsou zmíněny projekty aktivně se zabývající touto problematikou.

Z výzkumu vyplývá, že žáci jsou relativně dobře obeznámeni s jednotlivými jevy. Pro větší zmapování a zhodnocení jejich informovanosti by však bylo zapotřebí vytvořit rozsáhlejší průzkum, který by zacházel do větší hloubky jednotlivých jevů. I přes velkou míru obeznámenosti jsem skrze dotazník zjistila poměrně velkou skupinu žáků, kteří byli rizikovým jevům vystaveni. Z toho je možné vyvodit, že sama informovanost žáky před vystavením se nebezpečí v online prostoru neochrání, ale žáci se díky ní mohou vyvarovat problému nebo zmírnit následky specifického jevu. Významné genderové rozdíly v pocitech bezpečí v online prostředí naznačují potřebu cílených preventivních opatření. Tato opatření by měla být tvořena s ohledem na individualitu každého žáka, tak aby reflektovala jejich specifické potřeby.

Téma online bezpečnosti mladých uživatelů internetu je mimořádně obsáhlé a je značně náročné jej pojmout v rozsahu bakalářské práce. Z tohoto důvodu bych se tomuto tématu ráda věnovala v budoucnu i mimo akademickou činnost, jako tomu bylo doposud. Mým plánem je provést detailnější průzkum obeznámenosti žáků s těmito tématy. V mé další práci bych věnovala pozornost právě tomuto hlubšímu zkoumání, ale zároveň s tím i méně frekventovaným rizikovým jevům, kterými mohou být kyberstalking, netolismus, nomofobie aj.

Seznam použité literatury

- BLAHOŠOVÁ, Jana, 2019. Jak muži vnímají sexualizované fotografie žen na Instagramu. Brno. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/y7mqx/Blahosova_460158_Thesis.pdf.
Bakalářská práce. Masarykova Univerzita.
- ČTK, 2014. In: Aktuálně.cz [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/soud-skautskym-vedoucim-potvrdil-10-let-za-zneužívání-děti/r~05f4737c068e11e4a60c0025900fea04/>
- DELAMATER, John a William N. FRIEDRICH, 2002. Human sexual development. The Journal of Sex Research [online]. 39(1), 10 - 14 [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: [doi:10.1080/00224490209552113](https://doi.org/10.1080/00224490209552113)
- DÖRING, Nicola, 2014. Consensual sexting among adolescents: Risk prevention through abstinence education or safer sexting? Journal of psychosocial research on cyberspace Cyberpsychology [online]. 8(1), 1-15 [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: [doi:10.5817/CP2014-1-9](https://doi.org/10.5817/CP2014-1-9)
- E-Bezpečí, 2008. E-bezpečí [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/kontakt/72-kazuistiky/1446-pavel-hovorka-ceska-republika-2008>
- E-Bezpečí, 2019. E-bezpečí [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/72-kazuistiky/1430-douglas-lindsell-velka-britanie-2003>
- GENDER STUDIES, O.P.S., 2008. Chování na internetu: muži ve větším nebezpečí, ženy v roli obětí. In: Gender studies [online]. [cit. 2024-04-27]. Dostupné z: <https://genderstudies.cz/tiskove-zpravy/tz.shtml?x=2414675>
- HOSCH, William L. YouTube [online]. In: . s. 1 [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/YouTube>
- IDNES.cz, 2018. IDnes.cz [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/jaroslav-pulpan-obzalovany-utok-na-divky-pres-internet-rozsudek-usti.A180420_090709_usti-zpravy_vac2
- JINDROVÁ, Martina, 2012. Rizikové chování dětí a jeho právní dopady [online]. TOGGA, spol. [cit. 2024-04-14]. ISBN 978-80-87258-59-0. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/363/rizikove-chovani-deti-web.pdf>

- JOHN, Ann, Alexander GLENDENNING, Amanda MARCHANT, Paul MONTGOMERY, Anne STEWART, Sophie WOOD, Keith LOYS a Keith HAWTON. Self-Harm, Suicidal Behaviours, and Cyberbullying in Children and Young People: Systematic Review. J Med Internet Res [online]. 2018, 20(4) [cit. 2022-01-19]. Dostupné z: doi:10.2196/jmir.9044
- JIRÁSEK, Petr, Luděk NOVÁK a Josef POŽÁR, 2012. Výkladový slovník kybernetické bezpečnosti [online]. NCKB [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: https://afcea.cz/wp-content/uploads/2015/03/Slovník_V1_5_El.pdf
- KOPECKÝ, Kamil, 2010. Nebezpečí zvané kybergrooming I. [online]. In: . [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/9741/NEBEZPECI-ZVANE-KYBERGROOMING-I.html#6a>
- KOPECKÝ, Kamil a Veronika KREJČÍ, 2010. RIZIKA VIRTUÁLNÍ KOMUNIKACE [online]. NET UNIVERSITY [cit. 2024-04-14]. ISBN 978-80-254-7866-O. Dostupné z: https://archiv.zsstipa.cz/informace/ke_stazeni/enebezpeci_a5_3.pdf
- KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Denis GIBADULIN. Kyberšikana, sexting a rizikové seznamování českých dětí v prostředí internetu. Komenský. Olomouc, 2014, 139(02), 10-16.
- KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Pavla DOBEŠOVÁ, 2021. Riziková komunikace a seznamování českých dětí v kyberprostoru [online]. Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2024-04-14]. ISBN 978-80-244-5915-8. Dostupné z: doi:10.5507/pdf.21.24459141
- KOPECKÝ, Kamil, René SZOTKOWSKI a Veronika KREJČÍ. Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu. 1. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4868-8.
- KANTOROVA, Kateřina, 2011. Kybergrooming jako nebezpečný jev on-line komunikace v ČR. Brno. Dostupné také z: https://is.muni.cz/th/uw205/Diplomova_prace_-_Katerina_Kantorova_f937v.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita v Brně. Vedoucí práce Mgr. Pavla Kovářová.
- MALIK, Rayan, 2023. BeReal. Contrary Research [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://research.contrary.com/reports/bereal>

MAŠKOVÁ, Anna, Kateřina LUKÁŠOVÁ, Rastislav PACÁK a Jana BRANDEJSOVÁ.

KYBERGROOMING A KYBERSTALKING: Metodický materiál pro pedagogické pracovník. In: NCBI [online]. [cit. 2024-04-14]. Dostupné z:

<https://www.ncbi.cz/odborna-knihovna/category/6-metodiky-ucebni-materialy.html#>

Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže [online]. [cit. 2024-04-15] 2013. Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/file/28077>

Na Hory, 2018. Seznam.cz [online]. [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://o.seznam.cz/na-hory/4>

O2 Chytrá škola. O2chytraskola.cz [online]. [cit. 2024-04-15]. Dostupné

z: <https://o2chytraskola.cz/clanky/online-bezpecnost/kybergrooming/kybergrooming-aneb-jak-se-lovi-deti-na-netu>

#martyisdead, 2020. Mall.tv [online]. [cit. 2024-04-15]. Dostupné

z <https://martyisdead.mall.tv/>

MINISTERSTVO VNITRA ČESKÉ REPUBLIKY. Riziko. *Mvcr.cz*. Online. © 2024.

Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/riziko.aspx> [cit. 2024-04-14].

SZOTKOWSKI, René, 2020. Sexting u českých dětí [online]. Univerzita Palackého

v Olomouci [cit. 2024-04-14]. ISBN 978-80-244-5794-9. Dostupné

z: doi:10.5507/pdf.20.24457932

SZOTKOWSKI, René, Kamil KOPECKÝ a Veronika KREJČÍ, 2013. Nebezpečí internetové

komunikace IV [online]. Univerzita Palackého v Olomouci [cit. 2024-04-14]. ISBN

978-80-244-3911-2. Dostupné z: [https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-](https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/58-nebezpeci-internetove-komunikace-iv-2012-2013/file)

[stazeni/vyzkumne-zpravy/58-nebezpeci-internetove-komunikace-iv-2012-2013/file](https://www.e-bezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/vyzkumne-zpravy/58-nebezpeci-internetove-komunikace-iv-2012-2013/file)

TAPRIAL, Varinder a Priya KANWAR, 2012. Understanding Social Media [online]. 1.

bookboon [cit. 2024-04-14]. ISBN 978-87-7681-992-7. Dostupné z:

https://www.akdistancelearning.net/resources_files/understanding-social-media.pdf

THE EDITORS OF ENCYCLOPAEDIA, Britannica. X [online]. In: . s. 1 [cit. 2024-04-14].

Dostupné z: <https://www.britannica.com/money/Twitter>

TikTok, 2001. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. San Francisco (CA): Wikimedia

Foundation [cit. 2024-04-14]. Dostupné z: <https://en.wikipedia.org/wiki/TikTok>

WHITTLE, Helen C., Catherine E HAMILTON-GIACHRITSIS a Anthony R. BEECH, 2014.
Under his spell”: victims’ perspectives of being groomed online’. Social Sciences
[online]. 3(3), 404-426 [cit. 2024-05-01]. Dostupné
z: doi:<https://doi.org/10.3390/socsci3030404>

WOLAK, Janis, David FINKELHOR, Kimberly J. MITCHELL a Michele L. YBARRA,
2008. Online “Predators” and Their Victims myths, realities, and implications for
prevention and treatment. The American Psychologist [online]. 63(2), 111 - 128 [cit.
2024-04-14]. Dostupné z: <https://www.apa.org/pubs/journals/releases/amp-632111.pdf>